

**TAMPEREEN YLIOPISTO**

Sateenkaariperheitten ja koulun välinen yhteistyö

Kasvatustieteiden tiedekunta  
Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna  
Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma  
MARJA PENNANEN  
Kevät 2009

Rakkaan äitini muistolle,  
minulla on Sinua niin ikävä...

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli saattaa julki kolmen sateenkaariperheen vanhempien kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Sateenkaariperhe-käsite tarkoittaa perhettä, jossa toinen tai kumpikaan vanhemmista ei ole heteroseksuaalinen. Tarkoituksena tässä tutkimuksessa oli, että sen antamaa tietoa vanhempien kokemusten pohjalta voitaisiin hyödyntää osana opettajien arkipäivää ja näin ollen myös edistää suvaitsevaisuuden ilmapiiriä, ei pelkästään kotien ja koulujen välillä, vaan myös koko suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkimus on tehty teemahaastattelutekniikkaa mukaillen. Haastattelujen litteroinnin eli puhtaaksikirjoittamisen jälkeen käytettiin tulosten analysoinnissa analyysitapana kvalitatiivista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin lähtökohtana oli induktiivinen eli aineistolähtöinen analyysi.

Tutkimustuloksiksi saatiin, että vanhemmat kokivat yksilöllisen, tiiviin ja avoimen yhteistyön tärkeäksi. Esimerkiksi varhainen puuttuminen asioihin tiedottamisineen oli arvostettua. Yhteistyön sujuvuuden kannalta molempien osapuolien aktiivisuus lasten asioiden hoidossa oli tärkeää. Vanhemmat kokivat myös, että lapsen kasvaessa yhteistyön määrä vähenee huomattavasti.

Toisena tutkimustehtävänä olivat vanhempien kokemukset koulun suhtautumisesta heidän seksuaaliseen suuntautumiseensa. Tuloksena oli, että haastateltuja vanhempia kohdeltiin koulujen puolelta hyvin ystävällisesti.

Tässä tutkimuksessa haluttiin myös tietää olivatko perheitten lapset joutuneet kiusatuiksi vanhempiensa seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Kiusaamista oli tapahtunut yhdessä perheessä enemmän, toisessa hieman ja kolmannessa ei lainkaan. Kuitenkin kiusattujen lasten vanhemmat toivat julki, ettei kiusaaminen ollut pelkästään lasten vanhemmista johtuvaa, vaan vanhempien seksuaalisen suuntautumisen esiin nostaminen oli yksi kiusaamismuoto. Kiusaamistilanteet ratkaistiin vanhempien mielestä hyvin, sillä ajan oloon kiusaaminen väheni ja loppui. Yhteenvetona tutkimustuloksista mainittakoon, että haastatellut sateenkaariperheet kokivat kodin ja koulun välisen yhteistyön pääasiassa hyväksi ja toimivaksi.

# SISÄLLYS

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b> .....	<b>5</b>
<b>2</b>	<b>NIIN MONENLAISET PERHEET</b> .....	<b>6</b>
2.1	PERHEKÄSITYKSIÄ.....	6
2.1.1	<i>Familistinen perhekäsitys</i> .....	7
2.1.2	<i>Individualistinen perhekäsitys</i> .....	8
2.1.3	<i>Moderni perhekäsitys</i> .....	9
2.2	SATEENKAARIPERHEET .....	10
2.2.1	<i>Sateenkaariperheet ennen</i> .....	10
2.2.2	<i>Sateenkaariperheet nyt</i> .....	11
2.3	SEKSUAALIKÄSITYSTEN MUUTTUMINEN .....	12
2.4	VANHEMMUUDEN JA PERHEKÄSITYSTEN ROOLIEN MUUTTUMINEN .....	14
2.4.1	<i>Lapset tekevät perheen, erilaisia keinoja tulla vanhemmiksi</i> .....	15
<b>3</b>	<b>KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ – HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ AIKAISEMPIEN TUTKIMUSTEN VALOSSA</b> .....	<b>17</b>
<b>4</b>	<b>AIKAISEMPIA SATEENKAARIPERHEITÄ TARKASTELEVIA TUTKIMUKSIA</b> .....	<b>25</b>
<b>5</b>	<b>TUTKIMUSTEHTÄVÄT</b> .....	<b>29</b>
<b>6</b>	<b>TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN</b> .....	<b>30</b>
6.1	TUTKIMISPROSESSIN ETENEMINEN .....	30
6.2	TUTKIMUSMETODOLOGIA .....	31
6.2.1	<i>Kvalitatiivinen tutkimus</i> .....	32
6.2.2	<i>Teemahaastattelu</i> .....	32
6.3	TUTKIMUSJOUKKO.....	33
6.4	AINEISTON KERUU, KÄSITTELY JA ANALYSOINTI .....	33
6.5	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISET NÄKÖKOHDAT.....	37
<b>7</b>	<b>TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET</b> .....	<b>39</b>
7.1	KOKEMUKSET, TOIVEET JA AJATUKSET KODIN JA KOULUN VÄLISESTÄ YHTEISTYÖSTÄ .....	39
7.1.1	<i>Mielikuvia kodin- ja koulun välisestä yhteistyö-käsitteestä</i> .....	39
7.1.2	<i>Hyvä yhteistyö</i> .....	40
7.1.3	<i>Huono yhteistyö</i> .....	41
7.1.4	<i>Yhteydenpito kodin ja koulun välillä</i> .....	41
7.1.5	<i>Vanhempien toiveita ja odotuksia yhteistyöstä</i> .....	43
7.2	KOULUN TAVASTA KOHDELLA SATEENKAARIPERHEITÄ .....	44
7.2.1	<i>Lapsen sateenkaarikodin vaikutus yhteistyöhön</i> .....	44
7.3	VANHEMPIEN SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN YHTEYDESSÄ LASTEN KOULUKIUSAAMISEEN .....	45
7.3.1	<i>Koulukiusaamisesta lapsen perhetaustasta johtuen</i> .....	45
7.4	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET .....	47
<b>8</b>	<b>POHDINTA</b> .....	<b>49</b>
	LÄHTEET.....	53

LIITTEET (4)

# 1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut viime vuosikymmenien aikana pysyvästi. Suuret perheet, joissa asui monta sukupolvea, ovat nykyään hyvin harvinaisia syntyperäisten suomalaisten keskuudessa. Myös aiemmin niin kovin paheksuttu avoliitto on nykyään yleisesti hyväksytty tapaelää, samoin kuin eron tai puolison kuoleman jälkeen perustetut uusperheet, joissa on ”minun, sinun ja meidän lapsia”. Mielenkiintoista nämä edellä mainitut toki jakavat, samoin kuin sellaiset perheet, joitten vanhemmat eivät lue itseään heteroseksuaaleiksi. Tällaisia ei-heteroperheitä kutsutaan sateenkaariperheiksi.

Tämän graduaiheen kehittäminen sai alkunsa halusta tehdä gradu aiheesta, joka on Suomessa vielä toistaiseksi vähän tutkittu, mutta kuitenkin sellainen että se aiheena vie mukanaan ja pitää motivoivassa otteessaan loppuun asti. Aiheen valinta on ollut onnistunut. Se, miksi sateenkaariperheet ja kodin ja koulun välisen yhteistyön valikoitui tutkimuskohteeksi, johtuu siitä, että opettajankoulutuksessa aihetta on käsitelty aivan liian vähän. Aiheen käsittely on jäänyt lähes sivulausetasolle ”...eikä kannata sitten ihmetellä, jos vanhempainvärtissä onkin paikalla kaksi äitiä tai isää”. Toivotaan, että tämä puute saadaan korjattua mahdollisimman pian.

Tämä gradu on tehty teemahaastattelu-menetelmällä ja analysoitu sisällön analyysin periaatteitten mukaan. Tutkimuksen tarkoituksena on herättää keskustelua erilaisten perheitten kohtaamisesta ja lasten perheitten huomioimisesta koulumaailmassa. Toivomuksena olisi, että tämän tutkimuksen pohjalta jokainen sen lukija pohtisi omaa kantaansa suvaitsevaisuuteen ja tarvittaessa ottaisi selvää sellaisista asioista, tässä tapauksessa sateenkaariperheistä, joihin hän on jo ehtinyt muodostaa oman mielipiteen, mahdollisesti jopa negatiivisen, vain oman tietämättömyytensä pohjalta.

Tutkimuksen tehtävänä on tuoda julki sateenkaariperheitten kohtaamia iloja ja suruja koulun kanssa yhteistyössä toimiessaan. Tämän tutkimuksen tulokset raportoidaan Tampereen yliopiston lisäksi myös haastatelluille ja Sateenkaariperheet ry:lle.

## 2 NIIN MONENLAISET PERHEET

Kukaan tuskin voi sanoa, että juuri hänen perheensä on se ainoa, oikea, tapa hoitaa ja pitää yllä perhekäsitystä. Kautta aikojen ja kulttuurien, perhekäsitys on ollut erilainen riippuen siitä keneltä kysytään ja millaisista lähtökohdista käsitystä perheestä peilataan. Käsitys perheestä voi muuttua jo sukupolven muuttuessa, lapsen oma perhe voi olla erilainen kuin hänen vanhempiensa perheet olivat, jo pelkästään lapsiluvun ja perheen asuinpaikan vuoksi. Perhekäsitys voi myös muuttua, joskus nopeassakin tahdissa, saman perheen sisällä; voi tulla avioeroja, joku perheenjäsenistä menehtyy tai perheeseen tulee uusia jäseniä. Kuitenkin lähes jokaisella yksilöllä perhe on se ensimmäinen instituutio, joka välittää hänen suhdettaan ympäröivään yhteiskuntaan. Vaikka ajat ja yhteiskunnat ovat muuttuneet, perhe, sen jäsenten tunne-elämän ja vuorovaikutuksen säätelijänä sekä elämän ylläpitäjänä ja jatkajana, ei ole muuttunut juuri miksiäkään. (Antikainen, 1998. 148–149.)

### 2.1 Perhekäsityksiä

Perheitä voidaan määritellä monin tavoin. Aiemmin, agraarisen yhteiskunnan aikaan, perheeksi laskettiin suvun muodostama laaja suurperhe, sisältäen jäseniä niin eri sukupolvista kuin samaa sukupolvea olevien sisarusten perheitä. Kun taas puhutaan ydinperheestä, tällä yleensä tarkoitetaan porvarillisessa yhteiskunnassa ”lanseerattua” perhekäsitystä. (Perhebarometri 1997, 10). Perhebarometri 2007:ssä kerrotaan Tilastokeskuksen uusimmasta perhemäärittelystä, jonka mukaan perheeksi lasketaan sellainen yhteisö, jossa elää avio-, avo- tai rekisteröidyssä parisuhteessa oleva pari yhteisine tai toisen puolison lapsineen tai toinen vanhemmista lapsien kanssa. Myös lapsettomat pariskunnat, siviilisäädystä riippumatta, luetaan mukaan perheenä.

### 2.1.1 Familistinen perhekäsitys

Riitta Jallinoja (1985) kertoo teoksessaan ”Johdatus perhesosiologiaan” familistisesta perhekäsityksestä. Tässä perhekäsityksessä perheen tärkeys korostuu sen jäsenten pyrkimysten jäädessä toissijaisiksi. Kirkon keskeistä asemaa ihmisten perheajattelussa ei voi kiistää. Kristillinen kirkko onkin halunnut vahvasti vaikuttaa ihmisten tietoisuuteen mm. tekemällä selväksi kantansa sen jäsenten avio- ja perhe-elämää kohtaan, ollen kuitenkin kannassaan välillä ristiriitainen. Tämän ristiriidan osapuolina ovat olleet juuri perheet ja kirkko, sillä molempien yhteisöiden mahdollisuudet ja taipumukset omien etujensa ajamiseen ovat suuret. Kristillinen yhteisö, jo alkukirkon aikaan, vaati mm. aviopuolisoitten kuulumista yhteisöön. (Jallinoja 1985. 22.) Familismi-käsite kuvaakin niin perhekeskeisyyttä kuin perheideologiaa ja niissä äitiyden ja sukupuolisuhteen liittyminen toisiinsa on vahvaa (Nätkin 1997. 200, 208.)

Kun katolisessa kirkossa avioliitto luetaan sakramentiksi, jota ei voi purkaa, niin uskonpuhdistuksen seurauksena näkemys perheestä ja avioliitosta uusiutui. Seksuaalielämää ei enää pidetty likaisena avioliitossakaan, eikä siitä näin ollen puolisoitten kesken tarvinnut kieltäytyä. Kirkon valta avioliittojen suhteen heikkeni, vaikka kirkkokunnat edelleenkin halusivat ihmisten tiedostavan kuinka avioliittoon tulisi suhtautua ”kirkollisesti oikein”. (Jallinoja 1985. 23, 24) Suomessa talvisodan sotavuosien jälkeen familistinen perhekäsitys korostui hyvinkin vahvasti; perhekeskeisyyden tärkeys, avioliittojen lisääntyminen ja suurten ikäluokkien syntyminen olivat merkkejä äitiyden, naiseuden ja hoivan vuosikymmenestä, jolla nimellä 1950-lukua myös tutkijapiireissä kutsutaan (Kolbe 2002. 240.) Familistisen perhekäsityksen henki kirkon sisällä säilyi 1970-luvulle saakka, jonka jälkeen asenteet ovat hieman vapautuneet. Kuitenkin kirkon näkemys aviopuolisoista ”yhtenä”, oletamus lapsien saattamisesta maailmaan sekä aviollisen uskollisuuden noudattamisesta pitävät yllä familistista perhekäsitystä kirkon sisällä edelleen. (Jallinoja 1985. 23, 24.)

Jallinoja (1985. 24, 26) liittää myös valtion osaksi familistista perhekäsitystä. Hän kertoo teoksessaan valtion suhteen kasvaneen perheasiassa vasta 1900-luvulla. Tällöin valtio on alkanut harjoittaa perhepolitiikkaa tukena perheille. Suomessa perhepolitiikan tarkoituksena on ollut saattaa perheet taloudellisten edellytysten piiriin, kuitenkin säätelemättä perheen sisäisiä asioita. Toisaalta kansalaiset hyväksyisivät valtion aktiivisemmän roolin perheitten yksityiselämään puuttumisessa esimerkiksi lasten huostaanottoja helpottamalla. Toisaalta tämä koetaan myös ihmisten yksityisyyden uhkana.

## 2.1.2 Individualistinen perhekäsitys

Individuaatio tarkoittaa sitä, että ihminen pyrkii eroamaan esimerkiksi edellä mainitusta familistisestä tavasta käsittää perhe. Tällöin kyseinen henkilö haluaa yksilöllistyä (eli individualisoitua) esimerkiksi pyrkimällä irtautua suvustaan, naisen taas irtautua puolisostaan, perheen äidin irtautua puolisonsa lisäksi lapsistaan vaikkapa työn vuoksi tai pitää yllä perheessä ajatusmallia, että kaikki perheenjäsenet ovat yksilöitä. (Nätkin 1997. 198). Individualistista perhekäsitystä ei ole koskaan voitu yhdistää suurien, vallassa olevien tahojen näkemyksiksi, vaan ennemminkin sitä ovat ajaneet pienet, äänekkäät kullakin hetkellä vallitsevaa sosiaalista järjestystä kyseenalaistavat ryhmät, jotka korostavat yksilön oikeuksia. Jo 1800-luvulla maailmalla oli ajatuksia ihmisestä vapaana ja itsenäisenä yksilönä. Tällaiset radikaalit ajatukset saavuttivat Suomen vasta 1900-luvulla. (Jallinoja 1985. 26.)

Tuolloin 1800-luvulla oli uutta ajatella, että rakkaus ja avioliitto voisivat olla aivan erillisiä, ilman että toinen toteutuisi ilman toista. Käsitteessä relatiivinen sukupuolimoraali sukupuolielämää ei sidota tiukasti vain avioliittoon. Rolf Lagerborg tuli kuuluisaksi 1900-luvun alussa siitä, että hän vastusti hyvinkin äänekkäästi kirkon yksityisoikeutta avioliittoon vihkimisessä. Hän vetosi vanhan lain makaamispykälään, joka tarkoitti sukupuolielämän aloittamista ennen avioliittoa ja sai näin Viipurin raastuvanoikeuden vihkimään hänet ja morsiamensa. Vuonna 1917 siviilivihkiminen tuli mahdolliseksi kaikille Suomessa. Myöhemmin Työväenliikkeessä mentiin vielä pidemmälle. Työväenliikkeen piirissä ajateltiin ettei vihkimättä jättäminen ole este perheen perustamiselle. 1960-luvulla individualistinen perhekäsitys nousi Suomessa hyvin voimakkaasti esiin. Suhteen pohjaksi riitti rakkaus ja rakkauden loputtua suhde voitiin purkaa. Myös avioliiton ulkopuoliset suhteet sallittiin. (Jallinoja 1985. 27–28.)



### 2.1.3 Moderni perhekäsitys

Perhesosiologiasta tuttu käsite ”moderni perhe” pohjaa niihin perhe-elämän piirteitten muutoksiin, joita viime vuosikymmeninä on pikkuhiljaa tapahtunut. Tämä muutos ei ole yksistään lähtöisin perheestä, vaan sen pohjalla ovat yhteiskunnan rakenteelliset muutokset, kuten palkkatyön arvostuksen kasvaminen, minkä seurauksena ovat muuttuneet elämäntyyli ja katsomukset. Moderniperhe on usein omaksunut individualistisen perhekäsityksen, kaupunkilaisen elämäntyylin ja palkkatyön. (Jallinoja 1985, 32). Modernisaatiomuutoksessa perheen tarkoitus, olemus ja roolit ovat häilytetty muodollisen tasa-arvon, sopimusvapauden, puuttumattomuuden ja yksilöitymisen tieltä (Pylkkänen 2008. 72.) Kuitenkaan ”moderni perhe” ei ole käsitteenä ja ajatuksena aivan uuden uutukainen, tällainen ydinperhemalli alkoi vakiintua Suomessa jo 1920–1930-luvuilla. (Nätkin, 2003. Perhebarometri 2007, 13) Kuitenkin osana yhteiskunnan ja perheitten modernistumista voidaan nähdä myös ihmisten suhtautumistapojen muuttuminen erilaisia perhemuotoja kohtaan. Esimerkiksi aikoinaan mahdottomalta tuntuneen elämäntavan kuin avopari ja lapset, laskee Perhebarometri 2007:n mukaan perheeksi yli 90 % kyselyyn vastanneista, kun vastaavasti kymmenen vuotta sitten tehdyssä Perhebarometri 1997:ssä vastaava luku oli alle 90 %. Kuitenkin yleisen mielipideilmaston vapautumisesta kertoo mielestäni se, että tässä uusimassa Perhebarometri 2007:ssä yli 60 % vastaajista laskee ”perhe” -käsitteen alle myös samaa sukupuolta olevat vanhemmat lapsineen, kun vuoden 1997 Perhebarometrissä samaa sukupuolta olen parin hyväksyi perheeksi korkeimmillaan vajaat 40 % vastaajista, tosin tässä Perhebarometrissä kysymyksen asettelu oli erilainen verrattuna uusimpaan.

## 2.2 Sateenkaariperheet

Sateenkaariperheeksi luetaan yleisesti perhe, jossa molemmat tai jompikumpi vanhemmista on lesbo-, homo-, bi-, ei- heteroseksuaalinen tai transvanhempi. (Jämsä & Kuosmanen, 2007. 18, 30–31).

Transsukupuolinen vanhempi on sellainen isä tai äiti, jonka sukupuoli on korjattu tai jota korjataan parhaillaan vastaamaan sitä sukupuolta, jonka vanhempi kokee omakseen. Tämä korjaus sisältää mm. henkilötunnuksen vaihtamisen, kirurgisia operaatioita ja hormonihoitoja. Transgenderihmiset luokittelevat itsensä usein joko selkeästi mieheksi tai naiseksi, mutta heissä on myös henkilöitä, joilla kokemus omasta sukupuolesta sisältää sekä naisen että miehen tai ei kumpaakaan. Transvestiitit ovat yleensä miehiä, joille naisen roolissa oleminen on tärkeä osa omaa identiteettiä. Useimmiten he elävät heterosuhteessa. (Aarnipuu, 2007. 30–31.)

### 2.2.1 Sateenkaariperheet ennen

Sateenkaariperhe-nimikkeen alle sopivia perheitä, joissa esimerkiksi toinen vanhemmista on ollut biseksuaali, on varmasti Suomessakin ollut kauan. Aiemmin on ollut aikoja, jolloin tällaisista asioista ei ole sopinut puhua, varsinkaan julkisesti. Hyvin monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ovat rikollis- ja sairausleiman vuoksi tehneet itsestään näkymättömiä, eivätkä ennakkoluulot ole millään lailla helpottaneet asiaa. Se, että isällä tai äidillä on ollut lapsia, on osaltaan muodostanut heteronormatiivisen naamion, jonka taakse ei-heteroseksuaali vanhempi on voinut turvallisesti kätkeytyä. Vaikka suurin osa ei-heteroseksuaaleista vanhemmista on aikojen saatossa elänyt heterosuhteessa, ei kuitenkaan ole historioitsijoilta jäänyt huomaamatta sellaiset lapset, jotka synnyttyään vanhempiensa heterosuhteeseen, ovatkin kasvatettu kahden miehen tai naisen perheessä. (Jämsä 2007, 163).

Juha Jämsän (2007, 164) artikkelissa kerrotaan, että 1970- ja 80-luvuilla pääosa ei-heteroseksuaalien vanhempien perheistä muodostui joko yksinhuoltajavanhemman perheistä tai uusperheistä, joissa lapset olivat saaneet alkunsa jommankumman tai kummankin vanhemman aiemmista heterosuhteista. Vaikka tuolloinkin jotkut naisparit tai yksinään lapsia haluavat bi- ja lesbonaiset saivat lapsia nimenomaan ei-heteroseksuaaleina vanhempina, oli tällainen tapa lasten saamiseen kuitenkin hyvin harvinainen.

Jos kuitenkin lähdemme liikkeelle ajasta, jolloin Seta ry:n jäsenjärjestö Sateenkaariperheet-yhdistys perustettiin, niin siitä on nyt reilut kymmenen vuotta. Puolessa välissä 1990-lukua alkoivat äitiys- ja lastenneuvolat sekä synnytyssairaalat saada asiakkaikseen naispareja ja yksittäisiä lesboja, jotka olivat hankkiutuneet raskaiksi koti-inseminaation avulla. Kuitenkin vuonna 1997 Väestöliiton lapsettomuusklinikan alettua tarjota hedelmöityshoitopalveluja myös ”yksinäisille” naisille ja naispareille, myös muut kuin koti-inseminaatiolla alkunsa saaneet raskaudet lisääntyivät. Vasta 2000-luvulla alkoi ”gaybyboomi”, mutta näitä homomiesten lapsiperheitä, niin ydin- kuin moniapilaperheitä, on huomattavasti vähemmän kuin naisilla. (Jämsä & Kuosmanen 2007. 13.)

## 2.2.2 Sateenkaariperheet nyt

Sateenkaariperheitten piirissä perheen monimuotoisuus näkyy usein selvemmin kuin heteroparien perheissä. Perheen ”rajat” määrittelee toki jokainen perhe itse heidän omien arvojensa ja ajatustensa pohjalta. On perhe sitten rajoiltaan laaja tai suppea, on perheen lähtökohtana ensisijaisesti lapset ja heille tärkeät, turvalliset aikuiset. Perheen perustaminen samaa sukupuolta olevien kesken ei ole niin yksioikoista kuten heteropareilla. Nätkin (2003, 31) kertoo artikkelissaan lastenpsykiatri Tytti Solantauksen kokemuksista, joitten mukaan lesbovanhemmat joutuvat ennen lasten syntymää pohtimaan omaa vanhemmuuttaan huomattavasti tarkemmin. Kuitenkaan Solantauksen mukaan ennakkoluulot eivät pidä paikkaansa; vanhemmuudessa seksuaalinen suuntautuminen ei ole hallitseva piirre. Myös Juha Jämsä (2007, 164) viittaa artikkelissaan lastenpsykiatri Tytti Solantauksen haastatteluun, jonka mukaan: *”Lasten kehitys edellyttää rakastavia ihmissuhteita ja vastuullista vanhemmuutta, mikä vaatii paneutumista ja antautumista vanhemmalta, oli hän sitten nainen tai mies. Perherakenne ja vanhempien sukupuoli eivät sitä vastoin näytä olevan erityisen tärkeitä.”*

Sateenkaariperhe voi olla perhe, jossa on yksi, kaksi tai useampia vanhempia (ns. apilaperhe) lasten arkea jakamassa. Osa perheistä on uusperheitä, osassa toinen tai osa vanhemmista on etävanhempi. Sateenkaariperheitten määrää ei pystytä luotettavasti arvioimaan, sillä Suomessa tilastoidaan vain sellaiset perheet, jotka ovat muodoltaan ydinperheitä (vanhemmat ja tähän suhteeseen syntyneet lapset), mutta kaiken kaikkiaan sateenkaariperheitä on paljon. (Jämsä & Kuosmanen, 2007. 19–20.) Yhteiskunnallisen lainsäädännön ja uudenlaisen kulttuurisen tilan pohjalta useat perheet ovat rohkaistuneet elämään omaa perhe-elämäänsä avoimesti osana yhteiskuntaa. Uus- ja

yksinhuoltajaperheitä rikastuttamaan ovat muodostuneet jo aiemmin mainitut mies- ja naisparien ydinperheet sekä useampien kuin kahden vanhemman perheet. (Jämsä 2007, 165).

Sateenkaariperheitten kanssa työskentely on monelle suomalaisen yhteiskunnan sektorille jo arkipäivää. Sateenkaarivanhemmat käyttävät mm. sosiaali- ja terveystalvueluita esimerkkeinä neuvolat ja päivähoito. Myös kouluissa on lapsia, jotka tulevat sateenkaariperheistä. Kuitenkin sateenkaari-perheet kohtaavat vielä tänäkin päivänä monenlaisia vastoinkäymisiä ja arkipäivän elämää vaikeut-tavia asioita vain sen vuoksi etteivät perheet ole heteroperheitä (Jämsä 2007, 168.)

## 2.3 Seksuaalikäsitusten muuttuminen

Antiikin Kreikkaa on saatettu pitää hyvinkin vapaamielisenä seksuaalisuuden kannalta. Kuitenkin itse Sokrates moitti ensimmäisessä puheessaan Faidroksessa sellaista rakkautta, jonka kohteena ovat ”...itseään vierain värein ja helyin koristelevat nuorukaiset”. Jo siis noihin aikoihin homo-seksuaalisuus sai vastaansa kielteisyyttä ja torjumista. (Foucault 1998, 128–129). Vuonna 1894 Suomen lakiin lisättiin kohta homoseksuaalisuuden rikollisuudesta. Tämä laki oli voimassa 77 vuotta ja se kumottiin vuonna 1971. Vuosien 1924 - 1971 välisenä aikana yli tuhat ihmistä sai tuomionsa tämä lain pohjalta. Kun homoseksuaalisuus rikoksena kumottiin, jäi kuitenkin lakiin nk. kehotuskielto ja suojaikärajat seksuaaliselle kanssakäymiselle, jotka lain mukaan olivat heterosuh-teita korkeammat. Kehotuskielto poistettiin rikoslain 11. luvun 9 §:stä ja seksuaalisuhteitten suojaikäraja laskettiin 16 ikävuoteen eli samaan kuin heterosuhteissakin vuonna 1999. (wikipedia.org/homoseksuaalisuus)

Rikoslain 11. luvun 9 § käsittelee syrjintää. Siinä kielletään syrjintä seksuaalisen suuntautumisen vuoksi hyvin selkeästi:

*”Joka elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, yleisöpalvelussa, virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä ilman hyväksyttävää syytä 1) ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla, 2) kieltäytyy päästä-mästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistaa hänet sieltä taikka 3) asettaa jonkun ilmei-sen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai ter-*

*veydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava työsyRJintänä, syrjinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.” (Rikoslaki 1995. 11/9§)*

9.11.2001 asetettiin Suomessa laki, joka astui voimaan 1.3.2002. Tämä laki mahdollistaa samaa sukupuolta olevien rekisteröidä parisuhteensa. Laki on monelta osin identtinen avioliittolain kanssa, mutta siinä on myös eroavaisuuksia, kuten se, ettei perheen sisäinen adoptio vielä onnistu. (ks. laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001.) Tämä laki sai ennen voimaan tuloa ja sen jälkeenkin monenlaisia reaktioita ihmisissä. Sari Charpentier (1999. 46–47) kertoo artikkelissaan samaa sukupuolta olevien henkilöitten suhteen virallistamisen vastustajista, käyttäen kuitenkin virallistamisen puolustajia vertailuaineistona. Charpentierin mukaan keskustelu asiasta käytiin neljän ydinkohdan ympärillä. Näitä ydinkohtia olivat: kristillinen diskurssi eli se millä tavalla Raamatun sanoma homoista ja lesboista olisi pitänyt tulkita puhuttaessa suhteitten virallistamisesta, biologinen diskurssi, jossa etsitään fyysistä selitystä homoseksuaalisuudelle, psykologinen diskurssi, jonka mukaan homoseksuaalisuus olisi lapsuuden aikaisen tunneaurion tulos sekä rakkaus-diskurssi, joka lähtee siitä, että niin homo-kuin heteroseksuaalisuus on samanarvoista ja samankaltaista, eikä estettä liittojen virallistamiselle ole.

Tällä hetkellä Suomessa näyttäisi voimistuvan hyväksymisen ilmapiiri. Edellä mainitut lakimuutokset kertovat jo paljon siitä ajatusmallista, johon nyky-yhteiskunnassa pyritään. Toki paljon työtä on vielä tehtävänä, jotta ihmisten erilaisuus koettaisiin rikkautena ja voimavarana syrjinnän ja väheksynnän sijaan. Perhebarometri 2007:ssä (Perhebarometri 2007, 27) tutkittavista yli 60 % hyväksyy perhemääritelmään myös samaa sukupuolta olevat vanhemmat lapsineen. Nämä Perhebarometri 2007 vastanneet olivat suurilta osin naisia ja lapsettomia henkilöitä. Miesten ajattelumallin muuttuminen näyttäisi vievän, Perhebarometri 2007 tarkastelun pohjalta, vielä aikaa.

## 2.4 Vanhemmuuden ja perhekäsitysten roolien muuttuminen

Perhe ja vanhemmuus elävät jatkuvan muutoksen alaisina, osana yhteiskunnallista ajallis-sosiaalista ilmiötä. Monen lapsen kohdalla perhe ei ole enää se kasvattava yksikkö, vaan tilalle ja rinnalle on tullut monenlaisia epävirallisia kasvattajia, kuten harrastukset, nuorisokulttuuri ja media, joiden merkitys lasten kasvattamisessa on nykypäivän Suomessa ja maailmalla hyvin suuri. Myös koulun erityisasema vahvana oppimisympäristönä on laskenut. Merkittävä piirre on myös se, että nykyajan nuoret eivät enää pidä vanhempiaan ylimpinä auktoriteetteina. Tämä voimatasapainon muutos näkyy myös siinä, että lapset ja oppilaat ovat usein vanhempiaan ja opettajiaan näppärämpiä esimerkiksi tietotekniikassa, samoin heidän tietonsa ja taitonsa luovia sosiaalisessa ympäristössään ovat usein paremmat kuin vanhempiensa, jotka saattavat kokea lapsensa elämänpiiriin kuuluvan sosiaalisen ympäristön outoina, jopa vaarallisena. Tällöin heidän lapsensa rooliksi muoutuu toimia tiedonvälittäjänä sosiaalisen ympäristön ja vanhempien välillä. (Värri 2000, 105–107).

Sosiaali- ja terveysministeriön Isätoimikunnan komiteamietinnössä 1999:1 määritellään perhe seuraavasti: ” *Perhe on yhteiskunnassa säilyttävä, uusintava ja sosiaalistava instituutio. Se tekee aikuisten emotionaalisiin suhteisiin, lisääntymiseen ja jälkeläissuhteisiin liittyvän sosiaalisen ja juridisen normiston selkeämmäksi ja siten esim. sukupuolisen käyttäytymisen ennustettavammaksi. Se määrittelee lasten fyysiseen ja psyykkiseen huolenpitoon ja turvallisuuteen liittyviä vastuita ja kanavoii sukupolvesta toiseen tapahtuvan kokemuksen ja perinteen siirron tehtäviä. Perheellä on erittäin suuri merkitys lapsen ihmissuhteiden ja tunne-elämän kehittymiselle. Lisäksi perheeseen liittyy taloudellisia funktioita, esim. varallisuuden siirto seuraaville polville.*” Valitettavasti tuon hienon komiteamietinnön kaikki juridiset kohdat eivät aivan vielä toteudu suomalaisten sateenkaariperheitten keskuudessa ainakaan aivan samalla lailla kuin heteroperheissä, mutta mitä itse perheeseen, sen ihmissuhteisiin ja lapsen kasvuun tulee, sateenkaariperheet ovat samalla viivalla muittenkin perheitten kanssa.

### 2.4.1 Lapset tekevät perheen, erilaisia keinoja tulla vanhemmiksi

Kath Weston siteeraa teoksessaan ”Families We Choose – Lesbian, Gays, Kinship” (1991, 107) vuodelta 1987 Washingtonin homo- ja lesbomarssin aikoihin julkaistua lausahdusta ”*Love makes a family – nothing more, nothing less*” eli vapaasti suomennettuna ”rakkaus muodostaa perheen – ei sen enempää, eikä sen vähempää”. Tälle pohjalle varmasti suurin osa nykypäivän länsimaisista perheistä perustuukin. Kuitenkin hyvin monet ajattelevat (vrt. Perhebarometrit) että parisuhde muuttuu perheeksi vasta sitten kun parisuhteeseen liittyy vanhempien lisäksi lapsia. Jos lapsia ei ole samaa sukupuolta olevan parin aiemmista suhteista, ja vaikka olisikin, joutuu pariskunta pohtimaan vauvakuumeen iskiessä millä tavalla heidän suhteeseensa lapsi saataisiin syntymään, luonnonmukaisin keinoin kun vauvaa ei heidän kahden välisestä rakkaudesta huolimatta pystytä saattamaan alulle.

Yli 20 vuoden ajan Suomessa valmisteltiin lakia hedelmöityshoidoista. Tänä aikana yhteiskunnassamme muotoutui käytäntö, jonka pohjalta osa yksityisistä lapsettomuusklinikoista palveli heteroparien lisäksi myös muita lasta haluavia henkilöitä ja pariskuntia. 13.10.2006 hyväksytty laki astui voimaan 1.9.2007 ja se antaa niin sinkkunaisille kuin naispareillekin oikeuden käyttää edelleen hedelmöityshoitopalveluita. (Mustola 2007, 37). Jämsän (2007, 167) artikkelissa kerrotaan, että ennen 2000-lukua ne sateenkaariperheitten lapset, jotka eivät olleet syntyneet vanhempiensa aiemmista heterosuhteista, saivat alkunsa hyvin usein koti-inseminaatiolla, jota myös ”muumimuki-menetekelmäksi” epävirallisesti kutsutaan. Tällöin, ilman että lääkäri osallistuu hedelmöitystapahtumaan lainkaan, äiti tai yksi äideistä tulee raskaaksi luovuttajan tai apilaperheissä isän tai toisen isistä siittiöillä. Tätä menetelmää on käytetty, sillä todennäköisyys sille, että lapsi saa alkunsa, on yhtä suuri kuin yhdynnässä. Kuitenkin Jämsä (2007, 167) muistuttaa, ettei klinikoilla alkunsa saaneitten lasten määrä ole noussut suuremmaksi verrattaessa sellaisiin perheisiin, joissa lasten biologinen isä on tuttu tai aktiivisesti lasten elämässä mukana oleva isä.

Adoptio vaihtoehtona lasten hankkimiselle on samaa sukupuolta oleville pareille Suomessa mahdotonta, sillä Suomen laki ei salli tätä. Yksinäiset miehet ja naiset voivat kuitenkin adoptoida lapsia. Ei-heteroperheen sisäinen adoptio ei vielä Suomessa onnistu. Suomen rajojen ulkopuolella miesparit voivat saada lapsia käyttämällä apunaan erilaisia ”sijaissyntyttäjäpalveluita”, mutta Suomessa tällaista tapahtumaa ei ole tullut julki. Osasyynä lienee se, ettei Suomessa laki tue sijaissyntyttäjän käyttöä. Kuitenkaan Suomen laki ei pysty estämään sijaissyntyttämistä, mikäli se on

yksityisesti sovittua. (Jämsä 2007. 168, 170). Vaikka edellä mainittu hedelmöityshoitolaki mahdollistaa lasten saamisen myös naispareille, on se silti ristiriitainen; sillä ei-synnyttäneen eli sosiaalisen äidin ja lapsen välistä suhdetta ei Suomessa voida automaattisesti tunnustaa juridisesti samoin kuin heteroperheissä syntyneiden lasten ja heidän vanhempiensa kohdalla. (Kuosmanen 2008. 131.)



# 3 KODIN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ – HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ AIKAISEMPIEN TUTKIMUSTEN VALOSSA

Kouluikäiset lapset viettävät monia tunteja valveillaoloajastaan koulussa vuosien ajan. Koulu on lapselle tärkeä sosiaalinen yhteisö, siellä tavataan kavereita, harjoitellaan ryhmässä ja yhteisössä toimimista, mutta mikä tärkeintä, opitaan merkityksellisiä tietoja ja taitoja, joita lapsi elämänsä vaiheissa pääsee hyödyntämään. Moni lapsi on sanonut, että koulussa on kivaa, mutta aikuisen täytyy ymmärtää sekin puoli asiasta, että suhtautuminen kouluun, koulun käyntiin ja koulun sääntöihin vaihtelee lapsesta ja hänen ikäkaudestaan riippuen. Aina ei voi olla kaikilla kivaa. Kuitenkin lasten on huomattu toimivan koulussa paremmin niin yksilötasolla, sosiaalisesti kuin akateemises-tikin kun heidän vanhempiensa ja opettajiensa välillä on yhteistyötä (Beveridge 2005, 61.)

Tuija Metso (2004, 41–42) kertoo teoksessaan Aimo Halilan tutkimuksesta vuodelta 1949, jossa kerrotaan 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa vallinneesta jännitteisyydestä kodin ja koulun välillä. Tämä jännite johtui siitä, että kansakoulua kohtaan ei tuohon aikaan tunnettu kovin suurta luottamusta, vaan koulu joutui pitämään kovastikin puolia asemastaan. Metson teoksessa mainitaan myös, että itse Uno Cygnaeus toivoi, että kodin ja koulun välillä vallitsisi luottamuksellinen suhde. Toiveena olikin, että kansakoulu nähtäisiin erityisesti ”meidän kouluna”, samoin opettajaa kutsut-taisiin oppilaitten kodeissa ”meidän opettajaksi”. Metso jatkaa Risto Rinteen tutkimuksen (1984) esittelyllä, jossa Rinne kertoo kodin ja koulun välisen yhteistyön olleen mm. vuonna 1925 opetus-suunnitelmakomitean mietinnön mukaan ”pelokkaan huomioiva”. Tämä tarkoitti sitä, että tavoit-teena oli kotien luottamus ja hyväksyntä kouluja kohtaan ilman, että vanhempien tarvitsee pelätä perheen arvomaailman rapautumista. Niinpä monissa oppiaineissa painotettiin kodin ja koulun yhteistyön kannalta tärkeitä asioita, kuten työkasvatusta, maanviljelysoppia ja kotieläinoppia.

Peruskoulun tullessa osaksi suomalaista yhteiskuntaa myös odotuksen kodin ja koulun välisen yhteistyön paranemisesta ja yleistymisestä nousivat korkealle. Ajateltiin, että muuttunut koulujärjestelmä tarvitsee tuekseen aktiivisen yhteistyön opettajien ja lasten vanhempien välille. (Metso 2004, 44). Vuodelta 1980 olevassa tutkimuksessaan Sirkku Aho kertoo kahdesta syystä, joitten pohjalta yhteistyötä oli ehdottomasti lisättävä. Ensiksikin silloin uusi peruskoulujärjestelmä ja siitä informoiminen koettiin hyvin tärkeäksi, olihan koulusysteemi nyt aivan uudistunut. Toiseksi työrauhahäiriöitten lisääntyminen ja muut käyttäytymisongelmat vaativat aktiivista otetta kodin ja koulun välille. Syitä näitten ongelmien lisääntymiseen etsittiin vallalla olleista yhteiskunnallisista muutoksista työ- ja asumisvaikeuksineen. Vuodelta 1970 olevan peruskoulukomitean mietinnön mukaan vastuu kasvatuksesta nähtiin kotien tehtävänä, vaikka koulun avulla yhteiskunta pääsikin entistä enemmän vaikuttamaan lapsiin. Olikin siis tärkeää, puolin ja toisin, tuntee ”vastapelurinsa”, tässä tapauksessa koti tai koulu, jotta yhteistyö sujuisi mahdollisimman hyvin. Lahdes (1980) ilmaisi Metson mukaan tutkimuksessaan huolensa siitä, että kodin ja koulun välinen yhteistyö oli edelleen aivan liian vähäistä. Huolestuttavana esimerkkinä, joka näyttää toistuvan myös tänäkin päivänä, Lahdes mainitsi sen tosiseikan, että esimerkiksi vanhempainiltoihin osallistuvien huoltajien määrä oli harmillisen pieni ja ne jotka osallistuivat, olivat yleensä niitten ”hyvien” oppilaitten vanhempia, jotka joka tapauksessa pitävät tiiviisti yhteyttä kouluun ja osoittavat kiinnostustaan lapsensa koulun käyntiä kohtaan. Poissaolollaan taas loistivat juuri niitten oppilaitten vanhemmat, jotka olisivat erityisesti saattaneet hyötyä tällaisista tapaamisista lapsensa koulun käyntiin liittyen. (Metso 2004, 44–46).

Parikymmentä vuotta sitten tehdyissä kodin ja koulun välistä yhteistyötä tutkivissa tutkimuksissa nousi esiin asioita, jotka koskettavat monilta osin vielä 2000-luvun koululaitosta ja sen toimintakäytänteitä. Husso, Korpinen & Korpinen (1980a, 1-2) määrittelevät kouluyhteistyön kasvatettavaa koskevaksi tiedonvaihdoksi, jossa ovat mukana kasvatustyössä olevat henkilöt ja /tai organisaatiot. Heidän mukaansa tämän yhteistyön keskiössä ovat mukana oppilas, hänen huoltajansa sekä hänen opettajansa, mutta myös muita henkilöryhmiä kuten erityisopettaja, terveydenhoitaja, tapauksesta riippuen. Roolista riippumatta tavoite on kuitenkin yhteinen.

Kun lapsi aloittaa koulupolkinsa, syntyy samalla kodin ja koulun välille yhteys, joka parhaimmillaan johtaa rakentavaan ja palkitsevaan yhteistyöhön. Fast, Hovi ja Korhonen (1986, 11) määritteli-  
vät pro gradu-tutkimuksessaan kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön kuuluviksi oppilaan vanhem-  
pineen sekä opettajan ja muun henkilökunnan välisen yhteistoiminnan sekä sellaisen yhteydenpi-

don, jossa lapsi huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Lisäksi heidän mukaansa oli tärkeää tarjota tukea niille henkilöille, jotka osallistuvat lapsen kasvatukseen ja koulutukseen. Yhteistyön tärkeimmäksi tavoitteeksi Fast ym. (1986) nimesivät halun tukea ja auttaa sekä kotia, mutta myös koulua, jotta lapsen tasapainoinen kehittyminen, itsenäistyminen sekä yhteiskunnallinen sosialisatio onnistuisivat. Kuitenkin he huomioivat tekstissään sen, etteivät osapuolten kasvatukselliset tavoitteet ja työ olleet välttämättä lainkaan samanlaisia, vaan ne voivat erota toisistaan hyvinkin paljon. Yhteistyön merkitys korostui juuri tässä, yhteistyöllä kasvatuksellinen johdonmukaisuus ja samansuuntaisuus etenivät.

Jotta vanhemmat kykenivät tukemaan lapsensa koulunkäyntiä ja toimimaan yhteistyössä koulun kanssa, oli heidän oltava selvillä siitä kuinka koulussa työskennellään, millaiset tavoitteet koulussa oli asetettu ja millainen opetussuunnitelma oli. Koulun tehtävänä olikin informoida vanhempia näistä asioista. Fast ym. (1986, 1). Vanhemmat näkivät aloitteen yhteistyön aloittamiseen ja ylläpitoon kuuluvan koulun tehtäviin. Vanhempainillat saivat Fast:n (1986, 59) mukaan tutkittavien keskuudessa suuren kannatuksen, mutta lisäksi vanhemmat toivoivat nimenomaan kahdenkeskisiä palavereita opettajan kanssa. Vaikka vuodet ovat näistä esitellyistä tutkimuksista jo vierineet, eivät yhteistyön tarpeet ole ainakaan vähentyneet, jonkin verran yhteistyön toteuttamistavat ovat muuttuneet, mutta silti keskiössä on ollut oppilas.

Koulut siirtyivät omiin koulukohtaisiin opetussuunnitelmiinsa 1990-luvun puolella välissä. Samalla myös kouluhallintoa hajautettiin. Puhutaan jopa ”markkinasuuntautuneesta” koulusta, jossa oppilaat vanhempineen nähdään asiakkaina, jotka pystyvät tekemään valintoja esimerkiksi oppiaineitten suhteen. Näin myös koulut pystyivät alkamaan markkinoida itseään taidepainotteisina, urheilupainotteisina jne. mahdollistaen vielä suurempien valintojen tekemisen, jopa lapsen tulevaisuuden ammatin suhteen. Tuolloin nousi myös esille yhteisten arvojen löytämisen korostaminen osana koulutyöskentelyä. Vanhempia kutsuttiin mukaan kehittämään lastensa kouluja, he pääsivät osallistumaan koulun itsearviointiin ja myös kehittämään lastensa koulun opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman kun ajateltiin olevan yksi tärkeimmistä tavoista tiedottaa oppilaitten koteja opiskeluun liittyvissä asioissa, kuten edellä mainituissa valinnoissa. Vaikka vanhempia kuultiinkin koulukohtaisen opetussuunnitelma teossa, eivät heidän ”vaatimuksensa” arvostiriritilanteissa päässeet kuitenkaan ohittamaan valtakunnallista Peruskoulun opetussuunnitelmaa, johon myös koulukohtaiset opetussuunnitelmat viimekädessä nojaavat, opettaja siis opettaa ja toimii ylemmiltä tahoilta tulleitten ohjeitten mukaan. Uutena asiana nousi esiin myös oppilasarviointi osana kodin ja koulun välistä yhteistyötä mm. arviointikeskusteluitten muodossa. (Metso 2004, 47–50).

Metson (2004, 46) teoksessa esiteltiin useita kodin ja koulun välistä yhteistyötä koskevia tutkimuksia. Yhteistä näille tutkimuksille Metson mukaan oli se, että oppilaitten vanhemmat kokivat kodin ja koulun välisen yhteistyön hyvin tärkeäksi ja kiinnostusta lastensa koulun käyntiä kohtaan löytyi. Ainoastaan 10 % vanhemmista ei ollut kiinnostunut tekemään yhteistyötä koulun kanssa. Tämä on harmillista, sillä varmasti tuon 10 %:n joukossa oli sellaisia lapsia, jotka olisivat hyötäneet yhteistyöstä paljon.

Johanna Heikkilä (2007, 1) on pro gradu-tutkielmassaan nostanut esiin kasvatusvastuun ja sen kokemisen niin vanhempien kuin koulun osalta. Hänen mukaansa ajan henki ja yhteiskunnallinen mielipide nousevat selkeästi esiin siinä, millä tavalla kasvatusvastuu koetaan. Nykyään aiemmin vallalla ollut ”kyläyhteisöllisyys” on painunut taka-alalle vertaisryhmien määrän huvettua olemattomiin. Heikkilä (2007, 2) ilmaisee huolensa yhteistyön ja lasten koulumenestyksen välisenä asiana. Monet tutkimukset ovat Heikkilän mukaan myös samaa mieltä, kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä on merkitystä lapsen koulumenestykseen.

Heikkilän (2007, 71) tutkimuksen tuloksina on luettavissa se, että hänen tutkimusaineistonsa vanhemmat olivat selkeästi sitä mieltä, että kasvatusvastuu lapsistaan on nimenomaan heillä itsellään. Opettajan kannaksi kasvatusvastuusiassa Heikkilä kertoo sen, etteivät opettajat kokeneet työhönsä kuuluvaksi korvata kasvatuksen tai vanhemmuuden puutteita, joita lapsi mahdollisesti kokee. Tällaisen tapauksen tullessa eteen, oli opettajan noudatettava virkavelvollisuuttaan ja ilmoitettava asiasta eteenpäin sellaisille viranomaisille, joilla on resursseja auttaa ja tukea perhettä kasvatustehtävän saavuttamisessa. Heikkilän tutkimuksessa (2007, 71–72) haastateltavat opettajat olivat kuitenkin yksimielisiä siitä, että heidän on tärkeää tietää lapsen kotiolojen puutteellisuudesta. Näitten tietojen perusteella he pystyivät suhtautumaan lapsen siten, että lapsi kokee opettajan turvalliseksi aikuiseksi, joka tiedostaa vastuunsa osana lapsen kasvatusta. Heikkilän mukaan yhteistyötä arvostettiin suuresti, mutta ongelmaksi koettiin sen vähäinen määrä. Mm. vanhempien haluttomuus toimia ja järjestää yhteisiä tilaisuuksia koulussa oli opettajien mielestä harmillista. Vanhemmat vetosivat tässä ajanpuutteeseen. Lieneekö tässäkin kyse Heikkilän jo aiemmin mainitsemasta ja yhteiskunnassa vallalla olevasta yhteisöllisyyden lientymisestä?

Katri Honkasen pro gradu-tutkielmassa vuodelta 1993 tuloksina nousee esiin vanhempien kokemus siitä, että kodin ja koulun yhteinen kasvatusvastuu on suuri. Tutkittavien mukaan lasten sosiaalista kasvua tuli tukea niin kotona kuin koulussakin, sillä ne molemmat ovat sosiaalisen kasvamisen

kannalta aivan erilaisia virikeympäristöjä lapselle. Honkasen (1993, 65) mukaan vanhemmat toivoivat, että koulussa korostettaisiin ja puututtaisiin lasten käyttäytymiseen, varsinkin kiusaamis- ja syrjäntätilanteissa. Myös arvomaailmoihin liittyvät asiat Honkasen haastattelemat vanhemmat nostivat esiin ja samalla toivoivat että niistä keskusteltaisiin koulussa huolimatta siitä ovatko opettajan ja vanhempien käsitykset asiasta samoilla linjoilla. Kuitenkaan tässä Honkasen tutkimuksessa ei ollut sellaisia vanhempia haastateltavana, joitten kasvatustilanne olisi ollut ristiriitainen koulun oman kasvatustilanteen kanssa. *On luonnollista, että yhteistyön luonne muuttuu vähitellen kun lapset itsenäistyvät. Se ei kuitenkaan ole huono asia. (Honkanen 1993, 69 – 70.)*

Silti Honkasen haastattelemat vanhemmat kaipasivat yhteistyötä jokaisella luokkatasolla, nimenomaan henkilökohtainen kontakti koettiin merkitykselliseksi. Heikkilän (2007) tutkimuksessa esiin noussut vanhempien haluttomuus osallistua koulun yhteisiin rientoihin ei taas näkynyt Honkasen tutkimuksessa. Honkasen tutkimat vanhemmat olivat päinvastoin hyvinkin halukkaita esimerkiksi keräämään rahaa, jotta leirikouluja ja opetusvälineitä pystyttiin järjestämään ja hankkimaan. He myös kokivat yhteistyön monimuotoisuuden erittäin tärkeäksi, sillä jokainen lapsi ja perhe ovat varmasti erilaisia. Tiivistä henkilökohtaista yhteistyötä Honkasen tutkimuksessa kaipasivat sellaiset vanhemmat, joitten lapsi oli esikoinen, ainokainen tai jolla oli oppimisvaikeuksia. He myös toivoivat henkilökohtaista yhteydenpitoa ainakin kerran kuukaudessa, sillä monelle vanhemmalle lapsen koulussa menestyminen on kesken lukukauden vielä arvoitus. (Honkanen 1993, 71–73, 80 ). Yhdessä ratkaisuksi tiedon siirtoon, oli nimetty oppilaan, opettajan ja vanhempien kesken käytävät kehityskeskustelut. Sen avulla vanhemmat saavat tietoa omista lapsistaan koulunkävijöinä, mutta myös koulutyöstä. Tällöin opettajakin ehtii antaa lapsesta positiivista palautetta, usein kun yhteydenpito kotiin tuntuu jäävän vain negatiivisten viestien muotoon. Myös opettajalla itsellään on mahdollisuus saada tässä tilanteessa suoraa palautetta opetuksestaan. Onkin hyvä, että tällaisia keskusteluita järjestetään. Näin opettajakin voi viestiä koteihin esimerkiksi kannustamisen tärkeydestä osana lapsen ja nuoren itsetunnon ja minäkuvan kehitystä sekä korostaa kodin tuen ja positiivisen kouluasenteen merkitystä lapsen koulumenestyksessä. (Eloranta 2000, 70).

Nykypäivän vanhemmat näyttävätkin siis olevan enenevässä määrin kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä, toki poikkeuksia löytyy (vrt. Heikkilä 2007). Yhtenä syynä kiinnostuksen lisääntymiseen lienee se, että valinnan mahdollisuudet koulussa ovat lisääntyneet ja näin ollen lasten kotiväki haluaa enemmän ja enemmän tietää mitä koulussa tapahtuu. Oppilaat nähdäänkin jo tietyllä tavalla ”asiakkaina”, opetustarjonnan ollessa ”kasvatustuotteita”. Koulun asema on siis merkittävästi muuttunut muutamassa vuosikymmenessä yhteiskunnallisen siirtymisen modernista jälkimoderniin vuoksi.

(Vuorinen, 2000, 13, 18). Silti Vuorinen (2000, 19) toteaa kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä, että sitä on voimavarana liian vähän hyödynnetty.

Eloranta (2000, 65) kertoo artikkelissaan useista tutkimuksista (esim. Aho 1980, Soininen 1986), joitten mukaan vanhemmat nimenomaan arvostavat henkilökohtaista arviointi- tai kehityskeskustelua lapsestaan. Tällaista työskentelytapaa pidetään hyvänä yhteistyömuotona, sillä sen aikana vanhemmat ja opettaja pystyvät puolin jos toisin tarkentamaan haluamiaan asioita ja tarkastelemaan niitä monelta näkökulmalta. Eloranta (2000, 65) viittaa myös Koivumäen ja Pekkalan (1980) tutkimukseen, jossa vanhempien ääni henkilökohtaiseen keskusteluun viitaten tuli julki. 15 minuuttia lasta kohti oli kyseisen tutkimuksen mukaan liian vähän, mutta tuolloinkin keskustelun ilmapiiri oli koettu positiiviseksi ja sen perusteella vanhempien kynnys yhteydenottoihin koululle päin koettiin jatkossa helpommaksi. Samansuuntaisia tuloksia Eloranta (2000, 65) esittää myös vuodelta 1993 tehdyssä tutkimuksessa Jyväskylän normaalikoulusta.

Eloranta (2000, 66) peräänkuuluttaa myös vanhempien vastuuta oppilaan koulutyön tukemisessa ja ohjaamisessa. Hän nimeää sen yhteistyön tärkeimmäksi osa-alueeksi. Läksyissä avustaminen, virikkeellinen lukeminen, ohjaus ja kannustus, keskusteluun kannustaminen, kielen kehityksen tukeminen kotona, realistiset tavoitteet opintojen suhteen sekä vanhempien aktiivisuus kodin ja koulun välisessä yhteistyössä edesauttavat lapsen koulumenestystä. Vanhempien mukanaoloa kaivataan myös joihinkin koulun ongelmatilanteisiin. Esimerkiksi koulukiusaaminen on tällainen.

Aina ei kuitenkaan kaikki mene kuin toivoisi. Eloranta (2000, 67–68) viittaa tekstissään Soinisen tutkimukseen vuodelta 1986, jonka mukaan kodin ja koulun välisen yhteistyön esteitä voidaan luokitella viiteen luokkaan. Näitä ovat *käytännön esteet*, kuten vanhempien työajat (vrt. Heikkilä 2007) tai kodin elämäntilanne, *asenteelliset esteet*, esimerkiksi vanhempien itsensä huonot koulumuistot. *Motivaation puutetta* aiheuttaa usein se, ettei yhteistyötä koeta arvokkaaksi, toimivaksi tai tarpeelliseksi. *Tiedonvälityksen esteinä* pidetään esimerkiksi sitä, että opettajaa tai vanhempia on vaikea tavoittaa puhelimitse. Viimeiseksi esteeksi Soinisen tutkimuksessa on nimetty *yhteiskunnallisiin syihin liittyvät esteet*, joihin hän lukee mm. tiuhaan tahtiin vaihtuvat opettajat. Eloranta (2000, 68) mainitseekin, että juuri asenteelliset yhteistyöesteet voidaan murtaa kaikkein parhaiten sillä, että saadaan vanhempia mukaan toimintaan. Osallistumalla koulun toimintaan saadaan mahdollisesti aikaan myönteistä asennoitumista sekä herätetään vanhemmissa tarvetta toiminnassa mukana olemiseen.

Perusopetuslain (1998) ja perusopetusasetuksen (1998) mukaan kodin ja koulun välillä on oltava yhteistyötä. Minna Lehtimäki (2005, 58) esittää tutkimuksensa tuloksina, että tähän lakiin viitaten yhteistyön määrä on kasvamaan päin. Lehtimäen mukaan yhteistyön määrän lisääntyminen aiheuttaa haasteen opettajalle, sillä opettajan tulisi kyetä huomioimaan kotien ja perheiden erilaisuus. Lisäksi nykypäivän vanhempien tieto ”oikeuksistaan” koulua kohtaan on lisääntynyt ja vanhemmat tulleet rohkeammiksi vaatimustensa suhteen. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kodin ja koulun välistä yhteistyötä edellytetään mm. jotta oppilas kasvaisi kokonaisvaltaisesti ja hänen oppimisensa olisi mahdollisimman hyvää. (POPS 2004, 22.) Tutkimustuloksissaan Lehtimäki nostaa esiin sen, että positiiviseen yhteistyöhön kodin ja koulun välillä kuuluu myös se, että vanhemmat itse ymmärtävät oman vastuunsa ja oikeuksiensa olevan irrallisia koulusta. Koulu ei siis yksin toimi heidän lastensa kasvattajana. Lehtimäki kertoo tapauksista, joissa yhteistyötä on vaikeuttanut vanhempien valitettava aggressiivinen tapa ajaa oikeuksiaan. Kuitenkin Lehtimäki toteaa tällaisten tapausten olevan kuitenkin vähäisiä. Silti Lehtimäki pohtii tutkimuksessaan sitä kuinka opettajan tulisi toimia aggressiivisesti tai haastavasti itseään ilmaisevien vanhempien kanssa, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteetkin (2004) kun edellyttävät, että yhteistyötä kodin ja koulun välillä on tehtävä. Loppuyhteenvetona Lehtimäki mainitsee tämän hyvin tärkeän asian; lapsen täysipainoisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi tarvitaan vanhempien ja opettajan tukea. Tämä tuki on parhaimmillaan silloin kun koti ja koulu toimisivat niin, että heidän voimavaroja ja resurssinsa yhdistettäisiin tavalla, jolloin keskusteluyhteys osapuolten välillä olisi avointa ja rehellistä. Myös varhainen puuttuminen on ensisijaisen tärkeää. Huolehtivien ja välittävien aikuisten runsas joukko luo lapselle hyvät mahdollisuudet kunnan kansalaiseksi kasvamiseen. (Lehtimäki 2005. 58 -60).

Helminen ja Kallio (1994, 6-7) tarkastelevat tutkimuksessaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä neljältä eri kannalta. He esittelevät tutkimuksessaan oppilaan, vanhempien, koulun henkilökunnan ja yhteiskunnan kannat. Oppilaan kannalta yhteistyön tavoitteena on lisätä lasten ja vanhempien ymmärrystä toisiaan kohtaan ja samalla kasvattaa lapsia vastuuntuntoisiksi ihmisiksi, jotka kunnioittavat vanhempiaan. Kodin ja koulun yhteistyön tavoitteena on lisäksi saada vanhemmat kiinnostumaan lapsensa koulun käynnistä ja tämän kiinnostuksen pohjalta edistää lapsen motivaation kasvua omaan koulutyöskentelyynsä. Näillä toimenpiteillä saadaan lapsen turvallisuuden tunnetta lisättyä ja lapselle syntyy tunne siitä, että hänestä välitetään. Lisäksi yhteistyö mahdollistaa ihmissuhteiden syvenemisen, sekä ohjaa lasta harrastusten pariin.

Toisena kantana Helminen ja Kallio (1994, 6-7) esittelevät vanhemmat. Jotta vanhemmat voivat auttaa ja tukea lapsensa koulun käyntiä, tulee heillä olla riittävä tietämys siitä kuinka lapsella kou-

lussa menee. Tämä edellyttää siis koululta valmiutta tiedottaa lapsen asioista riittävästi. Vanhemmille tulee myös tarjota vaikutusmahdollisuus koulun tavoitteita ja toimintaa kohtaan. Olisi myös hyvä, jos vanhemmat saisivat jakaa kasvatustietouttaan toisten vanhempien kanssa, saada lisää kasvatustietoutta ja kohentaa kasvatustaitojaan ja näin saada varmuutta vanhemmuuteensa. Kuitenkin tässä herää kysymys siitä, olettavatko Helminen ja Kallio, että yksittäisen luokanopettajan tulisi toimia tässä asiassa ”vetäjänä”. Tuskinpa vain kenenkään opettajan rahkeet riittävät parhaimmillaan 30 perheen ”kasvattamiseen”. Jos Helminen ja Kallio tarkoittivat tällä yleistä tiedottamista ja tarpeen mukaan tulevaa tukemista, johon opettaja kohtuullisin resurssein pystyy osallistumaan, on asia varmasti ihan toimiva. Laajempien resurssien vaatimat perheet tulee ohjata perheneuvoloihin pohdimaan kasvatuksellisia ongelmiaan.

Koulun henkilökunnan rooli yhteistyössä on ylläpitää kasvatustietoutta, selkiinnöytää kasvatustietoutta ja keinoja. Lisäksi rooliin kuuluu myös koti- ja koulukasvatustietoutta, kasvatustietoutta, kasvatustietoutta helpottaminen ja tukeminen ja työskentelyedellytysten parantaminen. Kouluviihtyvyyden ja ulkoisten olosuhteitten parantaminen on myös osa yhteistyötä. Nämä lisäävät omalta osaltaan hyvien ihmissuhteitten syntymistä ja osaltaan myös parantavat elämän laatua. (Helminen & Kallio 1994. 6-7).

Viimeisenä kantana Helminen ja Kallio (1994, 7) tuovat esiin Soinisen (1986, 15–16) tutkimuksen, jossa mainitaan yhteiskunnan kanta osana kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Yhteiskunnan näkökulman mukaan kasvatusta ja koulutusta on tehostettava, tasa-arvoajattelua juurrutettava niin kouluun kuin yhteiskuntaankin (vrt. demokratiakasvatus), hyvinvointia edistettävä sekä koteja tuettava siinä, että ensisijainen kasvatustietoutta on heillä.



## 4 AIKAISEMPIA SATEENKAARIPERHEITÄ TARKASTELEVIA TUTKIMUKSIA

Suomessa sateenkaariperheitä koskevia tutkimuksia on tehty jo jonkin verran. Esimerkiksi Juha Jämsä on pro gradu työssään (2003), ”Isä, joka on homo- homomiehen perhe ja vanhemmuus”, tutkinut homo- ja biseksuaalisten miesten kokemuksia isyydestä ja vanhemmuudesta. Jämsän tutkimus rakentuu kymmenen homomiehen antamille haastatteluille heidän vanhemmuus- ja perhepuheestaan, niihin liittyvistä määrityksistä ja sijoittautumisista. Tutkimuksen tavoitteena Jämsällä on löytää sellainen puhetapa, jolla tutkittavat luovat elämäntilanteensa sellaiseksi, että ulkopuoliset sen ymmärtävät. Tämän lisäksi Jämsä tarkastelee tutkimuksessaan kolmea erilaista kulttuurista positiota; mies, vanhempi ja homo. Hänen kiinnostuksen kohteenaan on myös tulkita, millaisiin positiioihin haastatellut itsensä sijoittavat ja millaisia positiioita he esittävät. Jämsän erityismielenkiinnonkohteena on ollut löytää suhde näitten kolmen position välillä. (Jämsä 2003, 7-8,25).

Mielenkiintoinen osuus Jämsän pro gradu-työssä on otsikoitu ”Perhe ja sukulaisuus”-otsikon alle. Siinä Jämsä tarkastelee vanhemmuuden puhetapoja osana perheeseen liittyvää puhetta. Jämsä nostaa esiin perheitten kirjon, eroavuudet, postmodernin vanhemmuuden sekä perhe-elämään läheisesti liittyvät ilot ja surut. Myös homoliikkeen sisäiset muutokset saavat puheenvuoronsa. (Jämsä 2003, 27–31).

Jämsä esittää tutkimustuloksissaan, että hänen haastateltavansa erottavat vanhemmuuden ja homouden täysin toisistaan, aivan erillisinä asioina. Kuitenkin miehisuus ja vanhemmuus eivät ole yhdistelmänä toisiaan niin radikaalisti erottelevia ja poissulkevia kuin vanhemmuus ja homous. Miehisuus ja vanhemmuus, siis isyys, yhdistelmänä ei siis ole mikään ongelma. (Jämsä 2003, 74–102).

Kirsti Suoranta (2004) tutki pro gradu työssään ”Veriside on eri side – sukulaisuuden ja ydinperheen rakentuminen lastensa kanssa elävien naisparien sosiaalisissa verkostoissa ja puhetavoissa”

2000-luvun ihmisten merkityksellisiä sukulais- ja ihmissuhteita nimenomaan naisparien näkökulmasta. Lisänäkökulmaa tutkimusaiheeseen antaa Suorannan esille nostamat haastateltujen naisparien puheet sekä heidän sosiaaliset verkostonsa. Suoranta lähestyy tutkimuksessaan sukulaisuuden luonnetta ja arkipäivän yhteenliittymisten muotoja suhteessa yksilöön, individualismiin, yksilöllistymiseen ja yhteisöön. Hän huomioi tutkimuksessaan muun muassa haastateltujen naisten sosiaalisten suhteitten luonnetta sekä sitä millaisissa yhteyksissä tutkittavien sosiaaliset sidokset muodostuvat. Lisäksi hän hahmottelee vuorovaikutusta ja yhteen kietoutumista erilaisten verkostojen ja kollektiivisten merkitysten osalta. (Suoranta 2004, 1-3).

Suorannan tutkimuksessa haastateltavat keskittyivät nimenomaan omiin (ydin)perheisiinsä, tarkoittaen sanalla ”perhe” niitä henkilöitä, joitten kanssa he asuvat. ”Sukulaisuus”-käsite saa tässä tutkimuksessa ”perhe”-käsitettä särmikkäämmän ja monimuotoisemman muodon, huomioiden kuitenkin veri- tai aviosukulaisuuden. Suorannan mukaan lähisukulaiseksi nykypäivänä luetaan usein sellaiset sukulaiset, jotka hyväksyvät yksilön sellaisenaan, riippumatta esimerkiksi hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan. Kuitenkin individualistinen ja annettu sukulaisuus ovat tämän Suorannan tutkimuksen valossa ristiriitaisia. Tässä tutkimuksessa ydinperhe nousee sukulaisuutta voimakkaammaksi yksiköksi, arvoksi ja tekijäksi, mutta silti lasten oikeus tuntea sukunsa ja juurensa mielletään hyvin tärkeäksi. (Suoranta 2004, 104–107).

Minna Ahola (2000) tutkii pro gradu-työssään ”Ihan perhe vaan” naisparien perheissä eläviä nuoria ja heidän käsityksiään perheestä. Aholaa kiinnostavat muun muassa nuorten käsitykset ja mielipiteet siitä millaista nuorten elämä on kun perhettä ylläpitääkin kaksi naista. (Ahola 2000, johdanto). Tutkimustuloksissaan Ahola esittää, että nuorten käsitykset perheestään ovat periaatteessa käsityksiä ”ihan tavallisesta perhe-elämästä”. Kuitenkin esimerkiksi perheen hyväksyttävyyttä on todisteltava muille enemmän kuin heteroperheissä. Nuoret myös tiedostavat perheensä erilaisuuden ulkopuolisten silmissä. (Ahola 2000, 74).

Ahola lähestyy tutkimusaineistoaan etsien aluksi sieltä nuorten käsityksiä perheensä tavallisuudesta. Ahola toteaa tutkimuksessaan tavallisuuden ja erilaisuuden välillä olemassa olevan kytköksen; tavallisuutta täytyy todistella muille ja sellaiset asiat, jotka lesbovanhempien perheessä kasvaneelle nuorelle ovat tuiki tavallisia, ovatkin perheen ulkopuolisten ihmisen mielestä usein hyvin kummallisia. Lisäksi Ahola käsittelee myös nuorten käsityksiä toisenlaisuudesta ja sitä seuraavia vuorovaikutusstrategioita. Nuorten oma perhe ja perheet yleensä, ovat nuorten käsityksissä vuorovaikutussuhteessa, kuitenkin niin etteivät ne pysty luomaan kokonaan toinen toistaan. Näitten lisäksi

Ahola tarkastelee tutkimuksessaan myös nuorten käsityksiä perheestä yleensä sekä millaisia käsityksiä nuorilla on siitä mitä ovat vanhemmuus ja perheen tehtävät. (Ahola 2000, 74–75).

Paula Kuosmanen on myös tehnyt arvokasta työtä tutkimalla suomalaisia lesboäitejä. Hän on kirjoittanut useita julkaisuja ja artikkeleita aiheesta mm. Äitien ja lesbojen arkipäivän tilanteita – performatiivis-diskursiivinen tarkastelu (2000). Kuosmanen aloittaa tutkimuksensa esittelemällä suomalaista lesboäitiyttä ja lesboäitiystutkimuksia ja luomalla taustaa sille arkipäivälle, jossa nykypäivän lesboäidit kumppaneineen elävät. Kuosmanen nostaa esiin läpi 1990-luvun velloneen yhteiskunnallisen keskustelun homojen ja lesbojen perheoikeuksista, samoin nyt jo läpi menneet lakiehdotukset samaa sukupuolta olevien pariskuntien suhteitten rekisteröimisestä sekä hedelmöityshoidoista. Hän mainitsee myös suomalaisen yhteiskunnan heteronormatiivisuuden, jossa homo- ja lesboparien perheitten tulee luovia. (Kuosmanen 2000, 11).

Kuosmanen kertoo lesboäitiystutkimuksen olevan hyvin vahvaa USA:ssa, Hollannissa ja Englannissa. Pohjoismaista Ruotsi on kunnostautunut alalla eniten. Suomessa tutkimuksia aiheeseen liittyen on tehty mm. keskiasteella ja yliopistoissa opinnäytetöinä. Keskeisimpinä tuloksina tutkimuksista Kuosmanen mainitsee sen, että lesboäitien perheissä kasvaneet lapset sekä heidän kehityksensä eivät eroa millään lailla vastaavien heteroperheissä kasvaneista lapsista tai heidän kehityksensä. (Kuosmanen 2000, 14–15).

Mielenkiintoista luettavaa Kuosmanen tutkimuksessa ovat tiivistelmät hänen tutkittaviensa tarinoista, joita on yhteensä yhdeksän kappaletta. Haastattelut Kuosmanen on tehnyt vuonna 1992 ja hän erityisesti mainitsee sen, että haastattelut on tehty ennen mediassa käytyjä keskusteluita homojen ja lesbojen oikeuksista parisuhteittensa virallistamiseen sekä lasten adoptoimiseen. Kuosmanen viittaa tässä nimenomaan vuoden 1994 ja kevään 1996 keskusteluihin. Haastateltavat jakautuivat kolmeen perheeseen, jossa oli biologinen äiti ja hänen kumppaninsa sekä kolmeen yksinhuoltajaan. (Kuosmanen 2000, 38–56).

Kuten Kuosmanen tutkimuksen nimikin ” Äitien ja lesbojen arkipäivän tilanteita” kertoo, analysoi Kuosmanen tutkimuksessaan tilanteita joihin lesboäiti ja hänen kumppaninsa arkipäivisin joutuvat. Kuosmanen analyysin lähtökohtana onkin tilanneanalyysi niissä ”*tiloissa, joissa tilanteet tapahtuvat*”. Hän etenee analyysissään kaupungilta naapurustoon, viranomaisten luota päiväkotiin, kouluun ja lastenosastolle, työpaikalta opiskeluihin, ystävä- ja harrastuspiireistä lesbo- ja homoyhteisöihin sekä sukulaisten ja lasten isovanhempien luota kotiin lesbotilana. (Kuosmanen 2000, 64–

101). Kouluosiossa Kuosmanen käyttää lähteenään Lehtosen (1995) artikkelia ”Nuoret suomalaiset heterokoulussa” (kts. Nuorisotutkimus 4/1995. 9-20), jonka mukaan suomalainen koululaitos on järjestykseltään heteroseksuaalinen ja jossa heteroseksuaalisuutta pidetään itsestäänselvytenä niin oppimateriaalien kuin seksuaalivähemmistöihin kuuluvien oppilaitten kokemuksiin perustuen. Kuosmanen mainitseekin omassa aineistossaan nousseen pohdittavaksi sen, mitä tapahtuu, kun oppilaan vanhemmat tai oppilas itse ei olekaan sellainen kuin koulun julkituoma perhemalli antaa ymmärtää. (Kuosmanen 2000, 72).

# 5 TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tämän tutkimuksen tehtävänä on tuoda esiin sateenkaariperheitten kohtaamia positiivisia ja negatiivisia kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Lisäksi tässä tutkimuksessa annetaan heille mahdollisuus tuoda julki heidän ajatuksiaan ja käsityksiään tähän yhteistyöhön liittyvistä asioista.

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävät ovat seuraavat:

Millaista on sateenkaariperheitten ja koulun välinen yhteistyö?

Millaisia kokemuksia, toiveita ja ajatuksia haastateltavilla on kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä?

Millä tavoin haastateltavat kokevat tulleen kohdelluiksi koulun puolelta?

Millaisia kokemuksia haastateltavilla on lastensa koulukiusaamisesta?

Tutkimustehtäviin vastataan auki kirjoitetuista haastatteluista tehdyn laadullisen analyysin pohjalta. Tutkimustehtävän kolmesta alakohdasta tehdään yhteenveto, joka vastaa pääkysymykseen eli ”Millaista on sateenkaariperheitten ja koulun välinen yhteistyö?”

# 6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

## 6.1 Tutkimisprosessin eteneminen

Pro gradu-tutkielman aiheen valitseminen on joillekin valtavan vaikeaa, myös tämän tutkimuksen kohdalla. Aiheen valinnan kriteerinä oli se, että aiheen täytyy olla ehdottomasti niin mielenkiintoinen, että siihen jaksaa keskittyä. Punnittuani useampia vaihtoehtoja, kysäisin Sateenkaariperheet ry:ssä toimivalta tuttavaltani hänen mielipidettään siihen olisiko tutkimusidealleni mitään tarvetta ja millä tavalla sateenkaariperheet tällaiseen tutkimukseen suhtautuisivat ja lähtisivätkö mukaan tutkimukseeni. Tuttavani innostuttua asiasta, oli tutkimusaiheeni sinetöity. Päätin kuitenkin esitellä valmistavissa graduseminaareissa graduohjaajalleni, professori Veli-Matti Väärille, myös toisen idean, mutta professori Värri oli ehdottomasti sitä mieltä, että ideani tutkimuksesta sateenkaariperheitten kokemuksista kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä olisi tehtävä.

Kaikkien valmistavien muodollisuuksien jälkeen, otin taas yhteyden Sateenkaariperheet ry:ssä toimivaan tuttavaani, joka lupasi auttaa minua haastateltavien saamisessa. Hän toimitti kirjoittamani kirjeen eteenpäin Sateenkaariperheet ry:n postituslistalle. Ilokseni sainkin kolme vastausta; yhden eräältä isältä ja kahdelta äidiltä. Olimme professori Värin kanssa keskustelleet asiasta ja hän oli sitä mieltä, että minun tulisi pitää aiheeni vaikken saisikaan yhtään haastateltavaa tai vain yhden. Tällöin olisimme muuttaneet tutkimuksen näkökulmaa, sen kuitenkin pysyessä sateenkaariperheitten piirissä.

Tutkimusmenetelmäksi valitsin haastattelun. Menetelmän valinnassa minulla oli taustalla se, että haastattelemalla uskoin saavani huomattavasti rikkaampaa tutkimusaineistoa kuin kyselyillä, joissa tutkittava kirjoittaa itse vastauksensa, uskoin että tällaisessa tapauksessa moni asia saattaa jäädä kertomatta kun tutkittava ei jaksa kirjoittaa niin paljoa kuin olisi ehkä halunnut tuoda julki. Lisäksi uskoin että haastattelussa, jossa mielellään molemmat vanhemmat ovat yhtä aikaa haastateltavana, molemmat tuovat haastatteluun sellaisia näkökohtia, joita toinen ei ehkä hoksaisi tai muistaisi tuoda julki, siis tukevat toisensa muistamista.

Haastattelussa minulla oli mukana muutamia kysymyksiä (ks. liite 1), joitten tarkoituksena oli olla apuna tutkittavilleni ja antaa suuntaa, mutta olla sellaisia etteivät ne liikaa estäneet tutkittavien omia ajatuksia. Haastattelut suoritin kevään ja alkukesän aikana 2007. Haastatteluista varten olin varautunut myös siihen, että joudun matkustamaan ja näin kävikin. Yksi haastatteluista oli Etelä-Suomessa ja kaksi Pohjois-Suomessa. Haastateltavina minulla oli erään perheen toinen isä, muissa haastatteluissa perheitten molemmat äidit. Haastattelut tehtiin kertaalleen ja kirjoitin ne puhtaaksi heinäkuussa 2007.

## 6.2 Tutkimusmetodologia

Pro gradu-tutkimustani ohjaa holistinen ihmiskäsitys. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan, ihminen on psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisuus eli ihminen muodostuu tajunnallisista, kehollisista ja situationaalisista osista, toisin sanoen ihminen nähdään fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöitten summana. (Rauhala 1983, 46.)

Tutkittavana ilmiönä tässä pro gradussa on kodin ja koulun välinen yhteistyö. Se on mielestäni avainasemassa, kun perheessä on kouluikäisiä lapsia. Lapset viettävät arkipäivisin hyvin monta tuntia koulussa, osana yhteisöä, josta vanhemmat kuulevat kuulumisia lähinnä lapsensa kautta, mutta hyvin toimivassa yhteistyössä myös suoraan lapsen omalta opettajalta tai muilta lapsen kanssa koulupäivien aikana toimivilta aikuisilta. Ihannetilanne olisi sellainen ettei koulusta kotiin menevät viestit olisi pelkästään negatiivisia tai lapsesta huolta kantavia viestejä, vaan myös terveisiä ja positiivista palautetta lapsen oppimisesta ja osana kouluyhteistyötä toimimisesta.

Osana tutkittavaa ilmiötä ja erilaista näkökulmaa aiheeseen antaa se, että haastateltavat vanhemmat eivät ole heteroseksuaaleja. Näen näiden vanhempien seksuaalisen identiteetin olevan kokonaisuus, joka perustuu ihmisten väliselle rakkaudelle ja luottamukselle. Koen että perheet, jotka voidaan lukea sateenkaariperheiksi, ovat yksiköitä, joissa suvaitsevaisuus ja halu toimia lastensa parhaaksi ovat ensisijaista.

## 6.2.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus, sillä lähtökohtana tutkimukselleni ovat yksilöitten omat kokemukset kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Kuvaileva tutkimusote onkin käyttökelpoinen juuri tällaisissa tutkimuksissa ja käytän sitä tutkimustuloksia esitellessäni. Kun halutaan kuvata tarkasti erilaisten tapahtumien ja tilanteitten kiinnostavimpia ja keskeisiä piirteitä, on kvalitatiivinen tutkimustapa tällöin toimivin. (ks. Hirsjärvi 1997, 136)

Syrjälä & Numminen (1988, 80–83) kertovat laadullisen tiedon luonnollisuudesta, sillä tutkimustilanteessa tutkija on suorassa yhteydessä tutkimaansa ilmiöön. Lisäksi he korostavat tutkittavan ilmiön kokonaisvaltaista ymmärtämistä. Tällöin tutkimuksen alla olevasta asiasta, joka tutkittaville on aina tuttu ja merkityksellinen, saadaan kiinnostava ja jopa haasteellinen ilmiö aikaiseksi myös tutkimuksen kohteena oleville. Tieto, joka on laadullista, on luonnollisten tilanteitten synnyttämä. Tutkijan haasteena onkin säilyttää tilanteen koskemattomuus. Silti on vain hyväksyttävä se, ettei laadullinenkaan tieto ole aina ristiriidatonta.

## 6.2.2 Teemahaastattelu

Aineistonkeruun suoritin haastattelemalla. Haastattelut nauhoitettiin. Haastattelu oli teemahaastattelutyypinen, jolloin minulla oli muutamia tutkimukseni kannalta oleellisia kysymyksiä, joihin haastateltavani vastasivat. Kysymykset (kts. liite 1) olivat strukturoituja niiltä osin, että ne esitettiin kysymysmuodossa, mutta niitten kysymisjärjestys ja kysymyksen esittämistapa saattoi vaihdella hyvinkin paljon eri haastattelutilanteissa, sillä usein oli helpompaa jatkaa sellaisella kysymyksellä kuin mihin haastateltava oli edellisessä vastauksessaan jo asiaa johdatellut. Sen vuoksi luenkin haastattelutapani enemmän puolistrukturoituun malliin kuuluvaksi. Puolistrukturoitu haastattelutapa puoltaa paikkaansa, sillä se sopii käytettäväksi silloin kun tutkimuksen kohteena ovat emotionaalisesti arat asiat (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35–36). Lisäksi teemahaastattelu sopii sellaisille tutkimusaiheille, joissa tiedetään varmaksi se, että haastateltavia yhdistää samanlainen koettu tilanne. Lisäksi teemahaastattelussa huomioidaan se, että ihmiset voivat tulkita samaa asiaa hyvinkin eri tavalla ja asian merkitys voi olla toiselle haastateltavalle suuri, kun taas toiselle aivan mitätön. Teemahaastattelussa kysymysten aihepiiri on siis kaikille haastateltaville sama, mutta kysymysten esittämistapa voi vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48)



### 6.3 Tutkimusjoukko

Kun tehdään laadullista tutkimusta, ei koeta merkittäväksi sitä, että tutkittavia olisi suuri määrä (Alasuutari 1994, 30). Myös Hirsjärven ja Hurmeen (1982, 38) teoksessa ”Teemahaastattelu” olevassa taulukossa koehenkilömäärä mainitaan melko pieneksi. Niinpä tutkimusjoukko muodostui kahdesta naisparista, joitten perheet olivat uusperheitä eli perheissä olevat lapset olivat syntyneet äitiensä aiemmissa heterosuhteissa. Miehiä tutkimuksessa edusti toinen kolmiapilaperheen isistä. Heidän perheeseensä kuului kaksi isää sekä isien luona asuva lapsi että muualla asuva äiti, jonka luona kaksi perheen kolmesta lapsesta asuivat. Tutkittavat itse ottivat yhteyttä ja ilmoittivat halukkuutensa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuksen kohteena olevat perheet asuvat Etelä- ja Pohjois-Suomessa.

### 6.4 Aineiston keruu, käsittely ja analysointi

Tutkimusaineistoni koostuu kolmesta haastattelunauhasta, joilla kokemuksiaan kertoo neljä naista ja yksi mies. Tutkimuskysymykset esitetasin graduseminaariryhmässäni keväällä 2007 ja sieltä saadun palautteen pohjalta muotoilin kysymykset paremmin toimiviksi.

Aineiston käsittelyn aloitin kuuntelemalla jokaisen nauhaan läpi pariin kertaan ja sen jälkeen kirjoittamalla eli litteroimalla jokaisen haastattelunauhan puhtaaksi, jotta aineisto avautuu minulle ja saan luotua pohjaa analyysille. (ks. Eskola & Suoranta 1998, 152.) Keskustelututkimuksissa litterointi näytteleekin hyvin merkittävää osaa analyysissa (Nuolijärvi 1990, 128). Tämän vaiheen suoritin Hämeenlinnan Opettajankoulutuslaitoksella, koska siellä ovat juuri tällaiseen työskentelyyn tarvittavat apuvälineet mm. nauhuri, jossa on jalkakytkin nauhan pysäyttämistä varten sekä rauhallinen, häiriötön työskentelytila. Aineiston puhtaaksikirjoittamiseen minulla meni seitsemän päivää. Yksi nauhoista oli heikkolaatuisempi, haastateltavan ääni ei kuulu kovin hyvin, joten tämän nauhan puhtaaksikirjoittamisessa meni huomattavasti kauemmin aikaa kuin muitten kahden nauhan.

Analyysitavaksi valitsin sisällön analyysin. Sisällön analyysia käytettäessä on tavoitteena saada aikaan malleja, jotka esittelevät tutkittavan asian tiivistetysti, mutta joitten avulla tutkimuskohteenä oleva ilmiö saadaan käsitteellistettyä. (Kygäs & Vanhanen 1999, 3) Aineiston analyysin tein induktiivisesta lähtökohdasta. Induktiivisuus on aineistolähtöistä analyysia, mutta aineistoa voi-

daan analysoida myös deduktiivisesti, jolloin analyysi etenee lähtien valitusta käsitejärjestelmästä (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3-4.)

Aineistoon tutustumisen jälkeen aineistoa aletaan pelkistää. Pelkistäminen merkitsee sellaisten ilmaisujen koodaamista aineistosta, jotka liittyvät tutkimustehtävään. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5). Pelkistämässä siis kootaan yhteen sellaiset havainnot, joista löytyy yhteinen tekijä, piirre tai nimittäjä. (ks. Alasuutari 1994, 31.) Seuraavissa kuvioissa on esitelty alkuperäiset tai alkuperäisistä tiivistetyt versiot Kyngäksen ja Vanhasen (1999) artikkelissa olevista kuvioista.

#### *Aineiston pelkistäminen*

*Pelkistämistä ohjasi tutkimuskysymys: Mitä sairaus merkitsee diabeetikonuurille?*

#### *Alkuperäisilmaisuja haastattelusta*

\* ” ...sairaus aiheuttaa monenlaisia huonoja asioita...”  
\* ”...milloin tulee komplikaatioita, se pelottaa...”  
\* ”...huolettaa sekin, että millaisena säilyy terveys...”  
\* ”...sitä on niin riippuvainen kaikesta.. vanhemmista”  
...lääkäreistä...hoitajista...eikä vaan ainoastaan  
noista ihmisistä, mutta sitä on riippuvainen insuliinista  
ja säännöllisestä päiväohjelmasta

\* ”...kyllä tämä tuo huolia tulevaisuudesta, minkälaisen  
ammatin sitä saa ja...”

#### *Pelkistettyjä ilmaisuja*

\*huonoja asioita  
\*pelko komplikaatioista  
\*huoli terveydestä  
\*riippuvuutta vanhemmista  
\*riippuvuutta hoitajista  
\*riippuvuutta lääkäreistä  
\*riippuvuutta insuliinista  
\*riippuvuutta säännöllisestä  
päiväohjelmasta  
\*huolta tulevaisuudesta  
\*huolta ammatista

**KUVIO 1.** Esimerkki aineiston pelkistämisestä (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6)

Pelkistämisen jälkeen oli mielekästä alkaa etsiä pelkistetyistä ilmaisuista sellaisia, joista löytyi samaa asiaa ja näin muodostaa samansisältöisistä ilmaisuista alakategorioita.

*Aineiston ryhmittely*

*Pelkistetty ilmaus*

*Alakategoria*

*\*riippuvuutta vanhemmista  
\*riippuvuutta insuliinista  
\*riippuvuutta hoitajista  
\*riippuvuutta lääkäreistä  
\*riippuvuutta säännöllisestä  
päiväohjelmasta  
jne.*

*\*riippuvuutta*

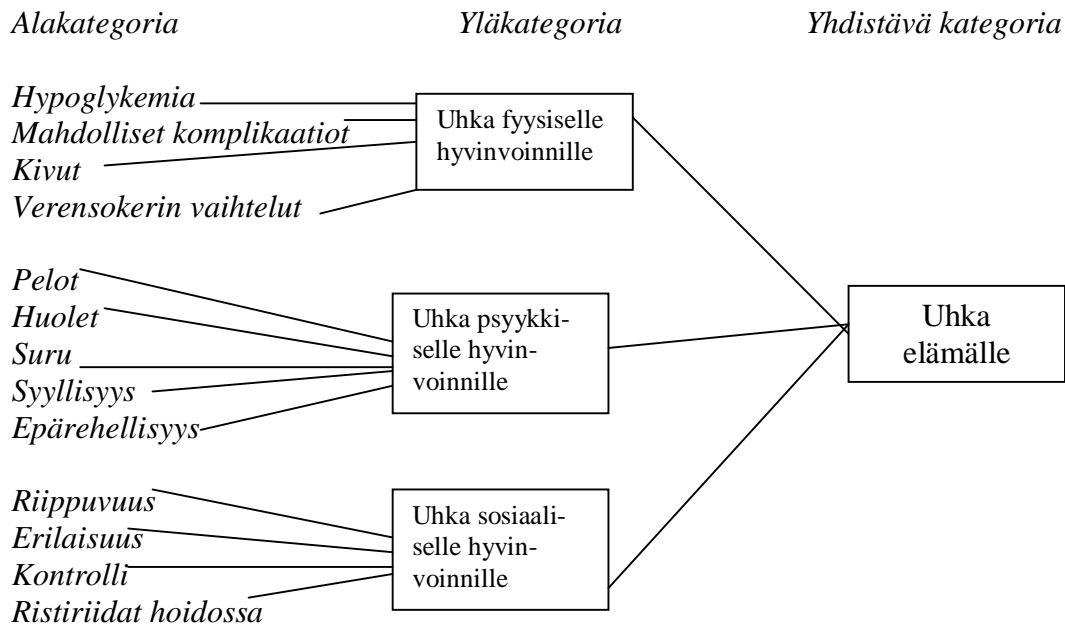
*\*huolia tulevaisuudesta  
\*huolia terveydentilasta  
\*huolia ammatin saamisesta  
\*huolia perheen perustamisesta  
\*huolia jaksamisesta  
jne.*

*\*huolia*

**KUVIO 2.** Esimerkki aineiston ryhmittelystä (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6)

Analyysivaihe eteni samansisältöisten alakategorioiden yhdistämisellä ja niitä yhdistettiin mahdollisimman kauan, muodostaen yläkategorioita. Tässä vaiheessa aineistoa jo jonkin verran abstrahoi-  
tiin eli käsitteellistettiin.

*Aineiston abstrahointi*



**KUVIO 3.** Esimerkki kategorioiden abstrahoinnista. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 7)

Liitteissä 2-4 on kuvattu tämän tutkimuksen analyysivaiheen eteneminen Kyngäksen ja Vanhasen kuvioiden tapaan. Vaikka havaintoja yhdistettiin ja aineistoa pelkistettiin, oli tavoitteena saada aikaan nimenomaan laadullista analyysin tulosta, eikä missään tapauksessa etsitty kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä keskivertoyleksilöitä, sillä Alasuutarin (1994, 32) mukaan yksikin poikkeus laadullisessa analyysissä kumoaa säännön. Kuitenkin nämä erilaisuudet voidaan suhteuttaa tutkimuksen kohteena olevaan kokonaisuuteen.

## 6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökohdat

Kun tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan, täytyy pitää mielessä hyvinkin erilaisia asioita. Sen vuoksi haastattelutilanteita varten päädyttiin siihen, että jokaista haastattelua ohjaa ”punainen lanka” valmiiksi mietittyjen kysymysten muodossa, vaikkakin niitten esittämistapa ja -järjestys eivät olleetkaan jokaisessa haastattelussa aivan samanlaisia. Tällä tavalla saatiin jokainen haastattelutilanne pidettyä teemassaan ja luotua tasa-arvoiset haastattelulähtökodot jokaiselle haastattelulle. Tällä tavoin tutkimuksen luotettavuutta saatiin lisättyä.

Vaikka kysymykset johdattivat haastattelutilanteita, aineiston analyysivaiheessa varauduttiin siihen, että aineistosta saattaa kummuta esiin asioita, jotka toki huomioidaan ja otetaan ilolla vastaan. Kuviot analyysin etenemisestä löytyvät liitteistä 2-4. Kaavioitten tavoitteena on helpottaa tutkimuksen lukemista. Onkin hyvä, että tutkimuksen lukija pystyy seuraamaan tutkimuksen tekijän matkaa tutkimuksen kulun, valittujen menetelmien tulkinnoista tehtyjen perusteluitten kautta valmiiksi lopputulokseksi (Varto 1992, 112).

Kun aineisto oli litteroitu, siirryttiin ilmaisujen kirjaamiseen. Kirjaamisvaiheen aikana oli tärkeää, etteivät alkuperäiset ilmaukset päässeet muuttumaan tutkijan käsissä, vaan että ne säilyivät asiassällöltään muuttumattomina koko tutkimuksen ajan. Jos epäselvyyksiä ilmeni, oli tutkijan helppo palata haastatteluitensa lähteille ja tarkistaa epäselvät asiat joko valmiiksi litteroiduista teksteistä tai vaikka kuunnella haastattelunauhauhd uudelleen ja uudelleen. Analysoinnin kannalta tärkeät merkinnät on tehty litterointitulosteisiin käsin, jotta alkuperäiset litteroinnit säilyvät puhtaaksikirjoitussa muodossaan koskemattomina versioina.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että haastatteluitten litteroituja versioita on luettu monia, monia kertoja läpi, jotta yleiskuva haastatteluitten sisällöstä muodostuu selkeäksi. Luennan jälkeen analyysi on edennyt kirjaamisiin, pelkistämisiin, luokitteluihin, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Välillä tulkintoja on jouduttu pohtimaan useampaankin kertaan ja tarvittaessa päätymään kompromissiratkaisuihin, mitkä eivät kuitenkaan heikentäneet tutkimuksen luotettavuutta.

Koska tutkimusjoukko on pieni, vain viisi haastateltavaa, ei tutkimustuloksia voida yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia sateenkaariperheitä. Lienee turhaa edes olettaa, että jos joku toinen tutkija tekisi tämän saman tutkimuksen eri haastateltavilla saaden aivan samanlaiset vastaukset ja

mielipiteet tuloksikseen kuin tässä tutkimuksessa. Onkin yleisesti tiedossa, että ihmistieteissä tutkimuksen toistettavuuteen liittyy ongelmia vaikkapa luonnontieteisiin verrattuina (Eskola & Suoranta 1998, 230.)

Tutkimukseen liittyy aina luotettavuuden lisäksi myös eettisiä näkökohtia. Yksi tärkeimmistä on se, että tutkittavat voivat luottaa siihen, että heidän henkilöllisyytensä pysyy vain tutkijan tiedossa. Tämän tutkimuksen tuloksista ei ole tunnistettavissa haastateltavien henkilöllisyyttä nimien tai suorien sitaattien muodossa. Kaikkien tutkittavien nimet on muutettu, samoin kuin heidän mainitsemansa nimet. Sitaattien käyttöä voidaan perustella sillä, että näin lukijalle muodostuu selkeä mielikuva alkuperäisen ilmauksen ja tutkijan tekemän päätelmän välille. On syytä pitää mielessä etteivät sitaatit ole tutkimuksen tuloksia, vaan ne tulisi valita jo määrältäänkin huolellisesti (Eskola & Suoranta 1998, 181). Niin anonymiteetin säilyminen, samoin kuin eriarvoisuuden välttäminen on myös Hirsjärven (1997, 28–29) mukaan tärkeää. Näistä asioista on pidetty tiukasti kiinni tässä tutkimuksessa.

Tutkimustuloksia käsittelevässä kappaleessa olevat sitaatit ovat sellaisia, jotka tukevat parhaiten tutkijan tekemiä tulkintoja. Tutkimustuloksien esittämisessä on pyritty tarkkuuteen ja objektiivisuuteen, jotka osaltaan lisäävät tutkimuksen luotettavuutta.

# 7 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

## 7.1 Kokemukset, toiveet ja ajatukset kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä

Tutkimustulosten raportoinnissa noudatetaan tutkimustehtäviin pohjautuvaa rakennetta. Tulosten raportointi aloitetaan tuomalla esiin vanhempien mielikuvia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Sen jälkeen esitetään vanhempien mielikuvia käsitteistä hyvä ja huono yhteistyö. Haastattelutilanteessa näitten käsitteitten julkituomisen tarkoituksena oli antaa vanhemmille mahdollisuus peilata käsityksen ja kokemuksen välillä ja johdattaa haastattelun teemaan. Lisäksi tutkimustuloksissa tuodaan esiin asioita yhteydenpidosta kodin ja koulun välillä sekä vanhempien toiveita ja odotuksia yhteistyön suhteen.

### 7.1.1 Mielikuvia kodin- ja koulun välisestä yhteistyö-käsitteestä

Haastattelutuokion aluksi vanhempia pyydettiin kertomaan millä lailla he ymmärtävät kodin ja koulun välinen yhteistyö-käsitteen. Omia kokemuksia ei tässä vaiheessa tarvinnut nostaa esiin. Kaikkien haastateltujen vastaukset olivat aikalailta yhteneviä ja näissä kaikissa vastauksissa lapsi nostettiin yhteistyökäsitteen keskiöön. Vastauksissa nousivat asioiksi, joita vanhemmat arvostavat, esimerkiksi se, että lapsen asioista tiedotetaan kotiin joka tilanteessa, vanhempien mahdollinen vaikuttaminen koulun asioihin, vanhempien oma aktiivisuus, koulun väen tietoisuus lapsesta kokonaisuutena, yhteydenotot puolin jos toisin, sekä lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen.

*”...keskeisin on se oppilas elikkä että sen lapsen asioista kuuluu puoleen jos toiseen, elikkä niin hyvässä kuin pahassa. Eikä mielellään pelkästään vaan pahassa, vaan että myöskin sitten hyvässä...”*

*” Se yhteistyö on sitä, että opettaja ja koko henkilökunta on tietoinen siitä lapsen koko elämäntilanteesta. Eikä tavallaan typistä sitä lapsen kokemusta oletuksiin.”*

*”... mä pidän sitä hirveen tärkeänä, että se kasvattaja, joka päivisin kasvattaa sitä lasta, ammattikasvattaja, on niinku tietoinen sen lapsen realiteeteista, että se pystyy tukemaan sitä lasta...”*

*”Tarvittaessa koulusta voijaan olla kottiin päin yhteyssä tai toisin päin jos on tarvetta.”*

*”...kaikki niinku tiedetään että missä mennään, jos tuota niin lapsella ilmenee ongelmia, niin niin sehän ei voi koskaan olla kiinni pelkästään sanosko koulusta tai että ois pelkästään kodista. Tai no, tietenkin voi olla mutta että kuitenkin molempien osapuolten pitää niinkö osallistua siihen lapsen auttamiseen ja sillon, niinkö tarvitaan sitä yhteistyötä.”*

### 7.1.2 Hyvä yhteistyö

Vanhempia pyydettiin määrittelemään käsitettä ”hyvä yhteistyö” Hyväksi yhteistyöksi vanhemmat nimesivät kodin ja koulun välisen tiiviin yhteistyön. Myös yksilöllinen huomioiminen oli vanhempien mielestä ”hyvä yhteistyö” -käsitteeseen ehdottomasti kuuluva piirre.

*”No, sanoisinko mä että minusta se on sitä parempaa mitä enemmän ollaan tekemisissä. Et olkoon sitten tosiaankin se viestintä mitä tahansa, positiivista, negatiivista, mutta se että molemmin puolin se viestintä on niin kun jotenkin...”*

*”...vähemmän tärkeitä minusta on ne isot massiivitapahtumat, että mennään jonnekin juhlasaliin kuuntelemaan jotakin kaupungin opetustoimen visioita yksinkertaistettuina, vanhemmille tarkoitettuina versioina tai jotain tämmöistä. Et semmoisesta hyvin harvoin saa yhtään mitään, mutta että nimenomaan ne opettajan kanssa käytävät keskustelut...”*

*”Suorat kontaktit poikivat parhaiten tuloksia”.*

*”...että otetaan yksilönä huomioon ettei tartte massana ajatella vaan.”*



### 7.1.3 Huono yhteistyö

”Huono yhteistyö” -käsitettä määritellessään vanhemmat nostivat esiin sen, että huonoksi yhteistyöksi he nimeävät yhteistyön puuttumisen. Kun yhteyttä ei oteta tarpeeksi ajoissa tai sitä ei oteta ollenkaan, on se merkki huonosta yhteistyöstä. Tämän asia nousi esille kaikissa haastatteluissa. Myös se, että toista osapuolta joudutaan pelkäämään ja näin ollen vältellään yhteistyön tekoa, haastateltavat luokittelevat sen osaksi ”huono yhteistyö” -käsitettä.

*”...turha semmoinen, mitenäs sitä nyt sanoisi, kainostelu tai semmoinen, ettei opettaja sitten ota yhteyttä jos on...”*

*”Jos sitä ei oo ollenkaan ja jos se on niinkö molempia osapuolia niinkö syyllistävä.”*

*”Niin, oikeestaan semmoinen että pelätään.”*

*”...et pelätään ottaa yhteyttä, kun tilanne sitä vaatis ja niinku mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ottaa yhteyttä... Niin, niin se on kaikist huonoin ja niin niin että ei tosiaan yhteydenottoa tosiaan ollenkaan.”*

*”...huonoa yhteistyötä on se ettei mitään kuulu.”*

### 7.1.4 Yhteydenpito kodin ja koulun välillä

Yhteydenpidossa kodin ja koulun välillä haluttiin tietää millaisia kokemuksia vanhemmilla itsellään on kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä, opettajien ja kodin aktiivisuudesta ottaa yhteyttä toisiinsa. Myös kokemuksia eri koulujen välisistä tavoista toimia yhteistyössä kysyttiin. Haastatteluissa nousi esiin tärkeänä asiana opettajan lähestyttävyyden. Lähestyttävyyteen haastateltavien mielestä vaikutti opettajan persoona, mutta myös se, millä lailla opettaja jakaa työ- ja vapaa-aikansa. Mm. kännykkään soittaminen tai sähköpostin lähettäminen tuntuivat tavoilta, joissa ei ollut suurta kynnystä ottaa opettajaan yhteyttä. Näillä viestimillä viestiteltäessä vanhemmat antavat opettajalle mahdollisuuden valita vastaako hän viestiin heti vai vasta viikonlopun jälkeen.

*” Et kyllä se on todellisuudessa kuitenkin niinkö paljon siitä opettajastakin kiinni, että miten helposti hän on lähestyttävä (...) että joka niinkö näkee että on kiinnostunut siitä työstään...”*

*” No, on siinä (yhteydenotossa) ainakin jonkinlainen kynnys. ...hän on niin vaikeasti tavoitettavissa, kun hänellä ei ole kännykkää.”*

*” Joo, se (opettaja) tuota Netalla oli neljä ensimmäistä vuotta ja se kyllä otti niinkö hyvin reilusti aina yhteyttä...”*

Myös oma aktiivisuus nostettiin tärkeään rooliin kodin ja koulun välisessä yhteistyössä, haastattelavista ei kukaan olettanut että yhteistyö toimisi vain koulun ylläpitämänä. Se, että opettajan ja perheen välille oli kasvanut luottamuksen ilmapiiri, helpotti vanhempien mielestä yhteistyön ylläpitoa. Lisäksi vanhemmat kokivat tarpeelliseksi sen, että lasten ollessa pieniä yhteistyö on tiiviimpää kuin lasten vartuttua esimerkiksi lukioikään..

*” Mutta kyllä se meidän omasta aktiivisuudesta on kiinni, että kyllä meidän on pitänyt olla aktiivisia ihan iteki... koulujen suuntaan, että me ollaan saatu sitä tietoa ja että me ollaan opetettu niitä siihen, että me halutaan sitä tietoa...”*

*” Mää koin sen (yhteydenpidon) kyllä positiivisena semmoisen että kaikista asioista mun mielestä pysty puhumaan ihan suoraan ja reilusti, että.”*

*” Silloinko ne (lapset) oli ihan pieniä, niin mä luulen että se yhteistyö oli niinkö tiiviimpää...”*

### 7.1.5 Vanhempien toiveita ja odotuksia yhteistyöstä

Omia toiveitaan kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä tuotiin esiin kahdessa haastattelussa. Yhdessä haastateltavista perheistä nuorin lapsista oli vasta koulutaipaleensa alussa, joten sen vuoksi toiveet yhteistyön toteuttamisesta lienevät varmasti tässä perheessä pinnalla. Haastateltavat kaipasivat kovasti opettajalta aktiivisempaa yhteydenpitoa kotiin päin, mitään asiaa ei haluttu jättää vain koulun asiaksi, vaan toivottiin että kaikki hiemankin tavallisesta poikkeavat asiat tuotaisiin myös kodin tietoisuuteen. Lapsen kotona halutaan tietää millä tavalla lapsen koulun käynti on lähtenyt kulkemaan ja miten lapsi toimii koulussa.

*”... mä toivoisin enemmän yhteydenottoja koulusta meille päin.”*

*” Omassa koulussa arvostaisin sitä että opettaja olisi aktiivisempi meidän suuntaan...”*

*” Mutta niin kuin enemmän kuin niitä vanhempainiltoja, kaipaisin sitä, jos siellä koulussa on niin kuin vähänkin poikkeavaa, siis ilman että täytyy olla jokin katastrofi, että opettaja ottaa yhteyttä.”*

*”Mulla on ollut semmoinen toive, että silloin kun on tarvista, niin silloin otetaan yhteyttä...”*

## 7.2 Koulun tavasta kohdella sateenkaariperheitä

Tässä kohdassa tuloksien raportointia nostetaan esille haastateltavina olleitten vanhempien kokemukset siitä millä tavoin koulussa heitä on kohdeltu ja kuinka heihin on suhtauduttu johtuen siitä, että kouluilla on ollut tieto näitten perheitten lasten vanhempien parisuhteista. Vanhemmat kertovat omat näkökulmansa tärkeään osaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Nämä näkökulmat ovat tärkeitä juuri siksi, sillä niitten pohjalta luodaan yhteistyön raamit ja se luottamus, johon perustuen yhteistyö pääsee alkuun ja johon nojaten se toimii läpi lapsen koulupolun.

### 7.2.1 Lapsen sateenkaarikodin vaikutus yhteistyöhön

Kysyttäessä millä tavalla vanhemmat ovat kokeneet sen kuinka koulu suhtautuu heidän perheeseensä vanhempien ollessa samaa sukupuolta, saatiin yhtenevät vastaukset jokaiselta haastateltavalta. Heistä jokainen koki, ettei heidän parisuhteensa samaa sukupuolta olevan puolisonsa kanssa ole noussut esteeksi tai pieneksikään kynnykseksi lasten asioiden hoitamisessa kodin ja koulun välillä, vaan vanhempiin pariskuntana on suhtauduttu hyvin luontevasti, jopa positiivisella tavalla mielenkiintoa herättävästi.

*” No, mä koen ainakin et meitä kohdellaan ihan samalla tavalla kuin ketä hyvänsä.”*

*” Niin, jos se vaan jossain tulee ilmi niin, niin ei se oo ollu kenellekään ongelma.”*

*”...opettajille se (vanhempien sama sukupuoli) on niin kun aina ollut ihan ok...”*

*” Mulla on ainakin semmoinen mielikuva että ei ainakaan (ole kohdeltu) niin kuin huonommin. ...mutta että jopa niin kuin paremmin.”*

*”...koulun puolesta he yrittää niin kuin kaikin keinoin osoittaa että ettei, he eivät tee eroa...”*

*” No, mä luulen että jos se (vanhempien sama sukupuoli) jotenkin on vaikuttanut, niin se on vaikuttanut silleen positiivisesti.”*

## 7.3 Vanhempien seksuaalinen suuntautuminen yhteydessä lasten koulu- kiusaamiseen

Suomalaisessa yhteiskunnassa on nostettu vahvasti esiin se, että meillä tapahtuu kiusaamista kouluissa ja se on paheksuttavaa. Kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kiusaamistilanteitten hoitamiseksi on luotu erilaisia malleja ja projekteja, kuten Verso (vertaissovittelu), joita tarjotaan koulujen käyttöön. Koulukiusaaminen ja lasten syrjäytyminen ovat varmasti osaltaan olleet aiheuttamassa viimeaikoina hyvinkin paljon esillä olleita lasten ja nuorten pahoinvoinnin oirehtimisia. Lähes jokaisen koulun järjestyssäännöissä lienee jollakin tavalla selvitettyä, ettei koulussa saa toista vahingoittaa fyysisesti, psyykkisesti tai sosiaalisesti. Tähän viitaten olikin mielenkiintoista selvittää, onko sellaisten perheitten lapsia, joitten vanhemmat ovat samaa sukupuolta, kiusattu nimenomaan heidän vanhempiansa suhteen vuoksi.

### 7.3.1 Koulukiusaamisesta lapsen perhetaustasta johtuen

Tutkimuksen kannalta tärkeäksi aiheeksi nousi esiin kysymys siitä, kokevatko vanhemmat että heidän lapsiaan olisi kiusattu sen vuoksi, että vanhempien ei-heteroseksuaalisuus oli perheessä julkinen ja hyväksytty asia, jota ei yritetty millään tavalla piilotella kodin seinien ulkopuolella. Pääsääntöisesti lapset eivät ole joutuneet jatkuvan kiusaamisen kohteiksi vanhempiansa seksuaalisuuden vuoksi, tosin kiusaamista oli kahden perheen lapsilla joissakin muodoissa esiintynyt, mutta vanhemmat olivat sitä mieltä, että lapset eivät kokeneet tätä vanhemmistaan johtuvaa kiusaamista jatkuvasti, vaan se oli ”lievää”, pääsääntöisesti yksittäisiä, epämiellyttäviä, tilanteita, vaikkei missään tapauksessa hyväksyttävää.

*” Ei, ei niitä oo kiusattu. Ei ikinä. Ei mistään, ei siis ikinä siitä että... (vanhemmat ovat samaa sukupuolta)”*

*” ...on ne joutunut varmaan muutamia kertoja epämiellyttäviin tai heidän epämiellyttäviksi kokemiinsa tilanteisiin, mutta että ei niitä oo tota niin kiusattu siitä ainakaan niin, että me oltais siitä kuultu tai että se ois varsinaista kiusaamista.”*

*” Joo, on ollu semmoista että silloin kun meidän Netta oli yläasteella... joku poika sitä niinku haukku sitä sen takia, että: ”Sun äitis on huora!” ja sitten Netta sanoi että: ”Ekkö nää ees ero- ta huoraa ja lesboa toisistaan!”*

Kysyttäessä kuinka kiusaamistapaukset käsiteltiin ja kuinka ne ratkaistiin, vanhemmat kertoivat ottaneensa yhteyttä kouluun. Eräs haastateltava epäili, että heidän lapsen epämiellyttäväksi koetussa tilanteessa, lienee otetun yhteyttä suoraan toisten lasten vanhempiin.

*”...uskoisin, että sitä on siellä koulussakin jollain tavalla käsitelty tai sitten ehkä jopa todennäköisimmin näiden vanhempien kesken.”*

*”No, siinä Netan tappauksessahan sää olit yhteydessä opettajaan. ...Nikon kohdallahan sää olit myös yhteydessä.”*

*”...Netan kohdalla kyllähän sitä (kiusaamista) jatku vielä senkin (yhteydenotto kouluun) jälkeenkin. ...Sitten todettiin, että se poika oli niinkö Nettaan ihastunut... Mutta kyllä se sitten vähitellen loppu ja sen pojan äitin kans oli myös juteltu tai opettaja oli jutellut.”*

## 7.4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimustulosten esittelyn aloittivat tulokset vanhempien kokemuksista, toiveista ja ajatuksista kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että vanhemmat olivat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä yhteistyöhön heidän perheensä ja koulun välillä. Vanhemmat kokivat tärkeäksi yksilöllisen, tiiviin ja avoimen yhteistyön opettajan kanssa tilanteessa kuin tilanteessa. Myös varhaista puuttumista asioihin ja tiedottamista koulussa tapahtuneista konflikteista yms. arvostettiin. Vanhemmat tiedostivat sen, että yhteistyön sujuvuuden kannalta molempien osapuolien, niin opettajien kuin kodinkin aktiivisuus ja halu hoitaa lasten asioita ovat ensiarvoisen tärkeässä roolissa, pelkästään toisen harteille jätettynä yhteistyön tekeminen hankaloituu. Lisäksi tuloksissa nousi esiin se seikka, että yhteistyö vanhempien ja koulun välillä on tiivistä mitä pienemmästä lapsesta on kyse, kuitenkin yhteistyö vähitellen harvenee lapsen kasvaessa. Lieneekö tähän syynä yksinkertaisesti vain se, että niin kodin kuin koulunkin puolelta lisätään lapsen omaa vastuuta opiskeluistaan ja näin ollen kasvatetaan myös tällä tavalla lasta kohti aikuisuutta. Kuten eräs haastateltava mainitsikin, ei vastuun antaminen lapselle hänen omista opinnoistaan kuitenkaan tarkoita sitä etteivätkö vanhemmat olisi kiinnostuneita lapsen koulun käynnistä.

Koulun suhtautuminen haastateltaviin vanhempiin oli hyvin yhteneväinen. Heihin kaikkiin oli pääsääntöisesti suhtauduttu hyvinkin positiivisesti. Vanhemmat nostivat esiin sen, ettei koulu missään nimessä halua leimautua erilaisia ihmisiä syrjiväksi. Tämä ilmeni vanhempien mukaan siten, että he kokivat saaneensa parempaa kohtelua kuin monet muut perheet. Lisäksi vanhempien puheenvuoroissa nousi esiin ajatuksia siitä, että koulu tietyllä tavalla menee jopa ”yli” todistellessaan heille että heitä kohdellaan samalla lailla kuin muita vanhempia. Tästä voidaan siis tehdä johtopäätös; vaikka vanhempien saamat kokemukset koulusta ovat positiiviset, ei heitä kuitenkaan kohdella aivan samoin kuin heteroperheitten vanhempia, johtuen juuri edellä mainitusta yltiöpositiivisesta syrjimättömyyden todistelusta.

Koska tutkimuksen aihe käsittelee yhteiskunnan heteronormatiivisesta lähtökohdasta poikkeavaa seksuaalisuutta, on paikallaan tuoda julki kysymys haastateltujen lapsiin kohdistuvasta kiusaamisesta. Tässä kohdassa tutkimustulokset jakautuvat selvästi, on perhe, joitten lapsia ei ole kiusattu, on perhe jossa on ilmennyt satunnaista epämiellyttävää sanailua ja perhe, jossa vanhemmat ovat joutuneet ottamaan yhteyden kouluun lapsen kiusaamisen vuoksi. Kuitenkaan nämä epämiellyttävät tilanteet eivät vanhempien mukaan ole johtuneet yksinomaan heidän seksuaalisen suuntautumisen julkisuudesta. Vanhempien mukaan kiusaamistapaukset saatiin käsiteltyä joko yhteistyössä

kodin ja koulun välillä tai vanhempien kesken, kuitenkin tilanteet eivät jääneet puhumatta ja selvittämättä.

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävien pääkysymys on ”Millaista on sateenkaariperheitten ja koulun välinen yhteistyö?” Tutkimustulosten perusteella voidaan tehdä päätelmä, että yhteistyö on pääsääntöisesti hyvää ja toimivaa molemmin puolin.



## 8 POHDINTA

Seksuaalisuus ja sen eri muodot on aihe, jota nykypäivänä uskalletaan puida niin yksityisissä keskusteluissa kuin julkisessa mediassakin. Kantoja aiheeseen on monia lähtien uskonnollisesta tai muista syistä johtuvasta hyvin jyrkästä paheksunnasta, avoimeen ja hyväksyvään ilmapiiriin. Olipa kanta mikä tahansa, jokaisella on oikeus mielipiteeseensä, mutta myös oikeus siihen millainen on ja kuinka tätä ainoaa elämäänsä elää. Surullisinta lienee se, että omaa kieltävää kantaansa pitää ainoana oikeana ja näin ollen siihen pohjautuen tuomitsee muut ja korottaa itsensä muita paremmaksi. Mielipidettään ei kenenkään tarvitse muuttaa, mutta lisätieto asiasta ei liene kenellekään pahitteeksi, suvaitsevaisuutta kun voisimme itse kukin, asiaan kuin asiaan liittyen, hankkia lisää ja näin ollen helpottaa niin omaamme kuin lähimmäistemme elämää.

Koulumaailmaa on yleisesti pidetty tietyistä käytänteistä johtuen vanhanaikaisena, mutta myös aikaansa seuraavana, uudistuvana instituutiona, siis nämä molemmat yhdistäen eräänlaisena kultaisen keskitien kulkijana. Kouluissa lähtökohtana on, että jokainen huomioidaan yksilönä ja hyväksytään sellaisena kuin hän ihmisenä on. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että huonoa käytöstä tai rikkomuksia hyväksyttäisiin, vaan lapsi hyväksytään lapsena, kokonaisuutena taustansa mukaan huomioiden, tyhmät teot eivät saa hyväksyntää. Suomessakin on nykyään lähes jokaisella koululla erilaisia perheitä, tuskin mistään löytyy koulua, jossa kaikkien lasten äidit olisivat naimisissa lastensa isien kanssa, eikä avoliittoja, ero- ja uusioperheitä, saatikka erilaisista etnisistä ryhmistä olevien lasten perheitä olisi yhtään. Tähän lähtökohtaan peilaten, onkin kummallista, etteivät sateenkaariperheet ole keskusteluissa nousseet vielä niin esille kuin ehkä pitäisi. Varsinkin opettajankoulutuksessa perheitten monimuotoisuus tulisi olla näkyvämmän esillä, sillä tiedon avulla vältetään epäselvät ja epämiellyttävät tilanteet, niin puolin jos toisin. Samalla lapsen kasvua ja kehitystä voidaan tukea hänen omista lähtökodista johtuen, perhe kun on se yksikkö, joka lapselle on yleensä se kaikkein rakkain ja josta hän ammentaa perusturvallisuutensa. Perheitten monimuotoisuus ei siis saisi jäädä huomiotta koulumaailmassa, jo senkään takia, että erilaisuus on rikkaus ja voimavara, jota koulussakin voidaan ja tulisi hyödyntää. Mielestäni jokaisen opettajan velvollisuus on ottaa asioista selvää, varsinkin kun lapset eivät aina tule tutusta suomalaisesta kulttuurista. Sateenkaari-

perheitten kohdalla opettajan olisi hyvä tietää, varsinkin samaa sukupuolta olevien vanhempien kohdalla, tietyistä lainkohdista sekä sellaisista sopimuksista ja perheen sisäisistä käytänteistä, joita puoliset ovat keskenään tehneet. Näin opettajan ei tarvitse murehtia ja miettiä turhaan, miten toimitaan kun lasten vanhemmat tavataan ja vanhempienkin on luontevampaa olla yhteyksissä opettajaan, kun he tietävät, että opettaja on selvillä juuri niistä asioista, jotka vanhempien mielestä opettajalle kuuluvat.

Tieto lasten erilaisista perheistä antaa opettajalle työkaluja myös sellaisiin tilanteisiin, joissa lasta kiusataan hänen perhetaustastaan johtuen. Saadaksemme yhteiskuntamme suvaitsevaisemmaksi, tulee suvaitsevaisuuskasvatuksen lähteä jo ihan pienistä lapsista, heidän on usein helpompi oppia hyväksymään ihmisten erilaisuus kuin vanhempien ihmisten, joitten mielikuvat ja asenteet ovat jo muodostuneet. Lisäksi meidän aikuisten tulisi kyetä hillitsemään oma kieleemme ja välttää tietoista asenteellistamista sekä pyrkiä tiedostamaan ne alitajuiset asenteet joita meillä on ja nimenomaan välttää suvaitsemattomien asenteiden siirtäminen jälkipolville.

Gradun aiheen valinta voi olla joskus hankalaa ja niin se oli minullekin. Koska tiesin aloittavani graduni heti syksyllä 2006, mietin ja pohdin pääni puhki melkein koko kesän tulevaa aihettani, kunnes se eräänä iltana, miettiessäni päivällä käytyä keskustelua ystäväni kanssa, ”kolahti”: ”Siinä se nyt on!” Ystäväni sisaren, joka toimii aktiivisesti Sateenkaariperheet ry:ssä, annettua ”siunauksensa” aiheelleni, päätin että tästä saan tosiaan aiheen, joka on hyvin ajankohtainen ja ajankohtaisuus koko ajan lisää, kun ”gaybyboomin” lapset kasvavat ja aloittavat koulutaipaleensa. Laitettuani viestiä Sateenkaariperheet ry:lle, sain lähes saman tien jo haastateltavan, mutta sen jälkeen oli pieni tauko, ja näytti jo siltä, että tutkimukseni muuttuu tapaustutkimukseksi. Onneksi kuitenkin gradun ohjaajani oli koko ajan tsemppaavalla päällä ja käski minun jatkaa aiheen parissa, tapaustutkimuksena tai muunlaisena. Myöhemmin mukaan ilmoittautui vielä kaksi pariskuntaa ja näin pääsin aloittamaan graduni. Suurena tavoitteena oli, että gradu olisi ollut valmis keväällä 2008, mutta niin siinä kävi taas vanhanaikaisesti; työelämän, perheen ja gradun teon yhdistäminen ei olekaan ihan niin helppoa, ainakaan minulle. Onneksi isin ja lapsen yhteiset uimahallireissut ajoittuivat viikonlopuille, joten äiti sai muutaman tunnin graduntekoko aikaa. Tätä kirjoittaessa eletään alkuvuotta 2009. Tavoitteenani on saada tämä urakka valmiiksi ja maisterin paperit ulos ennen tulevaa huhkikuuta, jolloin pikkuveljeni väittelee tohtoriksi, muuten tiedossa on rakkaan veljeni suunnalta armotonta, hyväntahtoista piikittelyä.

Olen aina pitänyt itseäni suvaitsevana ihmisenä. Eri kulttuurit ja erilaiset ihmiset ovat aina kiehtoneet minua. Tätä gradua tehdessäni olen kokenut muuttuneeni vieläkin suvaitsevammaksi, sillä tieto asioista on tuonut vastauksia mieltäni askarruttaviin kysymyksiin. Olen myös saanut valtavasti positiivista palautetta niiltä henkilöiltä joille graduni aiheen olen kertonut, aihe siis näyttää kiinnostavan monia. Vain muutamat henkilöt ovat tuoneet aavistamattaan esiin sen tietyn asenteen, että tutkimukseni liittyisi nimenomaan seksiin ja siihen kuinka heidän mielestään samaa sukupuolta olevat parit ovat ”syntisiä ja outoja”. Heillä on oikeus mielipiteisiinsä. Onkin jännää huomata, miten vahvasti juuri tällaisessa aiheessa aikuisten seksuaalisuus korostuu ja ihmisiä luokitellaan vain sen mukaan mitä makuukammarin puolella tapahtuu. Tuskinpa kenenkään opiskelijakollegani, joka tekee tutkimustaan oppilaitten vanhemmista, tarvitsee pohtia tukittaviensa seksuaalisuutta, lieneekö käyneen mielessäkään heillä. Näin ollen myös oma lähtökohtani on ollut tutkia äitejä ja isiä, ihan vain henkilöinä, tiedostaen kuitenkin sen, että heidän seksuaalinen suuntautumisensa ei ole heteroseksuaalinen ja sitä onko sittenkään sillä mitään väliä kun lapsen asioita hoidetaan. Heidän kokemuksensa kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä on ollut se, mikä minua kiinnostaa, yksityiselämä jääköön jokaisen yksityiseksi, se ei ole ollut tämän tutkimuksen keskiössä.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tekeminen ja analysointi on ollut mielenkiintoista, mutta haasteellista. Kirjallisuudessa on ollut tarjolla ohjeita ja vinkkejä siihen kuinka toimia, mutta silti olen välillä joutunut tekemään tiettyjä, omia, ratkaisuja, sillä ne ovat osoittautuneet tutkimukseni kannalta tarkoituksenmukaisemmiksi. Pääasiassa käyttämäni kirjallisuus on ollut 1990- ja 2000-luvuilta, mutta mukana on vanhempiakin teoksia, joitten mukaan ottamista puoltaa se, että niihin on joko viitattu tuoreemmissa tutkimuksissa tai ne itsessään ovat olleet päteviä.

Mielestäni olen noudattanut tukijan eettisiä periaatteita läpi tutkimuksen, erityishuomiota olen kiinnittänyt tutkittavieni henkilöllisyyden salaamiseen. Minun lisäkseni vain tutkittavat itse tietävät, että juuri he ovat olleet osana tutkimustani. Kuitenkaan hekään eivät tiedä keitä muut tutkittavani ovat.

Tutkimukseni aikana mieleeni nousi myös uusia tutkimusideoita. Olisi hienoa, jos joku tutkija seuraisi jotakin tai joitakin sateenkaariperheen lapsia useamman vuoden ajan ja näin ollen näkisi millä lailla esimerkiksi juuri kodin ja koulun välinen yhteistyö kehittyy ja muuttuu, vai muuttuko? Myös opettajien kokemuksia yhteistyöstä sateenkaariperheitten kanssa olisi mukava lukea.

Kuten aiemmin jo mainitsin, olen kokenut tutkimusaiheeni mielenkiintoiseksi ja mielenkiinto aiheeseen on kasvanut tutkimuksen edetessä. Tiedän, että olisin voinut laajentaa aineistoani esimerkiksi tekemällä nyt myöhemmin uusintahaastattelut samoille tutkittaville, mutta nyt kiire valmistumisen kanssa alkaa olla jo suuri, joten se saa minun osaltani jäädä. Ihan alussa tämän graduprojektin kokonaisuuden hahmottaminen oli hankalaa, mutta onneksi olen saanut apua ajatuksilleni ja näin ollen punainen lanka on löytynyt. Kuitenkin avusta huolimatta lopulliset valinnat olen tehnyt itse omiin kykyihini luottaen.

Aiempaa tutkintoani suorittaessani tein päättötyön yhdessä muutaman kaverini kanssa, nyt halusin kokeilla saanko ihan yksinäni mitään aikaan. Perheellisenä kun aikataulujen sovittaminen omaan perheeseen kuulumattoman aikatauluihin on hankalaa, joten koin parhaaksi sen että saan tehdä tätä työtä juuri silloin kuin minulle itselleni se sopii, vaikka keskellä yötä. Nyt voin kuitenkin sanoa, että olisin välillä kaivannut kaveria potkimaan eteenpäin ja jakamaan kirjallisuuden lukemisen kanssani. Kuitenkaan en valita, tämä on ollut todella hieno kokemus, vaikkakin hyvin haasteellinen, johtuen siitä, että juuri vastaavanlaisia aiempia tutkimuksia ei liene Suomessa ennen tehneen.

Lopuksi haluan esittää lämpimät kiitokset kaikille haastateltavilleni, sillä ilman Teitä tämä projekti olisi jäänyt hyvin erilaiseksi. Oli ilo tutustua teihin jokaiseen! Kiitokset ystäväni sisarelle suuresta avusta viestinvälittäjänä Sateenkaariperheet ry:lle, graduni ohjaajalle, professori Veli-Matti Värriille, kannustamisesta aikoina, jolloin koko projekti tuntui takkuavan paikallaan, myös mieheni, isäni ja veljeni ovat kiitoksensa ansainneet jatkuvasta tsemppaamisesta gradun loppuun saattamisessa. Kiitos!

# LÄHTEET

- Aarnipuu, T. 2007.** Isämäinen äiti ja äitimäinen isä- havaintoja transvanhemmista asiakkaina. Teoksessa Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveissa ja koulussa. Kuosmanen, P. & Jämsä, J. Helsinki: Työministeriö, 30–44.
- Ahola, M. 2000** ”Ihan perhe vaan” – Lesboperheissä elävien nuorten perhekäsityksiä. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Julkaisematon pro gradu-tutkielma.
- Alasuutari, P. 1994.** Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino
- Antikainen, A. 1998.** Kasvatus, elämäntulkku ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY
- Beveridge, S. 2005.** Children, Families and Schools. Developing Partnerships for Inclusive Education. London & New York: RoutledgeFalmer Taylor and Francis Group.
- Charpentier, S. 1999.** Pyhä sukupuoli homo- ja lesboliittojen vastustamisen taustalla. Teoksessa: Uskonto ja sukupuoli. Hovi, T., Nenola, A., Sakaranaho, T. & Vuola, E. (toim.). Helsinki: Helsinki University Press. 43–72.
- Eloranta, S. 2000.** Kehityskeskustelu vanhempien näkökulmasta. Teoksessa: Vuorinen, J. (toim.) Arviointi ja kehityskeskustelu. Koko kuva oppijasta. Jyväskylä: PS-kustannus. 64–85.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998.** Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino
- Fast, M., Hovi, A. & Korhonen, M. 1986.** Kodin ja koulun yhteistyö: Tutkimus vanhempien suhtautumisesta kodin ja koulun yhteistyöhön ja sen yhteydestä lapsen koulumotivaatioon Alavuden ala-asteella. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos.
- Foucault, M. 1998.** Seksuaalisuuden historia. Tampere: Gaudeamus.
- Heikkilä, J. 2007.** Kasvatusvastuun tatti hukassa? Tapaustutkimus kodin, koulun ja yhteiskunnan välisestä yhteistyöstä sekä kasvatusvastuun jakautumisesta. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.
- Helminen, M. & Kallio, A. 1994.** Vanhempien ja opettajien näkemyksiä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä ja kasvatuksesta Valkeakosken ala-asteiden 1. ja 6. luokilla. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Kasvatustieteen projektitutkielma.
- Hirsjärvi S. & Hurme, H. 1982.** Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001.** Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. 1997.** Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Tutki ja kirjoita. Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tampere: Kirjayhtymä Oy, 117–168.
- Honkanen, K. 1993.** Opettajien ja vanhempien yhteistyön tarve alkuopetuksessa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos.

- Husso, M-L., Korpinen, E. & Korpinen, R. 1980.** Kodin ja koulun yhteistyötutkimus 1. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Jallinoja, R. 1985.** Johdatus perhesosiologiaan. Porvoo: WSOY
- Jämsä, J. 2003** ”Isä, joka on homo” – homomiehen perhe ja vanhemmuus. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteiden tiedekunta. Sosiologian laitos.
- Jämsä, J. 2007.** Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Teoksessa: Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: LIKE.
- Kolbe, L. 2002.** Suomalainen ja eurooppalainen koti. Teoksessa: Onks ketään kotona? Kolbe, L. & Järvinen, K.(toim.) Jyväskylä: Tammi. 213–249.
- Kuosmanen, P. 2000.** Äitien ja lesbojen arkipäivän tilanteita performatiivis-diskursiivinen tarkastelu. Helsinki: Tasa-arvoasian neuvottelukunta, sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kuosmanen, P. & Jämsä, J. 2007.** (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa. Helsinki: Työministeriö.
- Kuosmanen, P. 2008.** Ajallis-tilallinen queer-näkökulma lesboäitien ja naisparien perhesuhteisiin. Teoksessa Perhesuhteet puntarissa. Sevo’n, E. & Notko, M. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press. 131–152
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999.** Sisällön analyysi. Hoitotiede 11:1, 3-12
- Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001.** < <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>> viitattu 23.6.2008
- Lehtimäki, M. 2005.** Opettajien ajatuksia sosiaalisista ongelmatilanteista kodin ja koulun yhteistyössä. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Metso, T. 2004.** Koti, koulu ja kasvatustiede – kohtaamisia ja rajankäyntejä. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Mustola, K. 2007.** Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa. Teoksessa Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Mustola, K. & Pakkanen, J. (toim.) Helsinki: LIKE. 18–42.
- Mustola, K. & Pakkanen, J. 2007.** Sateenkaari- Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: LIKE.
- Nuolijärvi, P. 1990.** Keskustelututkimus. Teoksessa Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Mäkelä, K. (toim.) Helsinki: Gaudeamus.
- Nätkin, R. 1997.** Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Tampere: Gaudeamus.
- Nätkin, R. 2003.** Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Perhe murroksessa, kriittisen perhetutkimuksen jäljillä Forsberg, H. & Nätkin, R. Helsinki: Gaudeamus. 16–38
- Paajanen, P. 2007.** Perhebarometri 2007. Mikä on minun perheeni. Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Väestöliitto.

**Perusopetusasetus 852/1998** <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852> viitattu 8.2.2009

**Perusopetuslaki 628/1998** 1.luku 3§. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> viitattu 8.2.2009

**Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.**  
[http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops\\_web.pdf](http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf) viitattu 8.2.2009

**Pyökkänen, A. 2008.** Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa Perhesuhteet puntarissa Sevo´n, E. & Notko, M. (toim.). Helsinki: Palmenia Helsinki University Press. 71–92.

**Rauhala, L. 1983.** Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Oy Gaudeamus Oy

**Reuna, V. 1997.** Perhebarometri 1997, selvitys suomalaisten perheeseen liittyvistä käsityksistä. Väestöliitto.

**Rikoslaki 578/1995.** 11 luku, 9§. < <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950578> > viitattu 23.6.2008

**Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut.** Isätoimikunnan mietintö, komiteamietintö 1999:1.  
<<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/isamiet/isaluku3.htm>> viitattu 23.6.2008

**Suoranta, K. 2004.** Veriside on eriside? Sukulaisuuden ja ydinperheen rakentuminen lastensa kanssa elävien naisparien sosiaalisissa verkostoissa ja puhetaivoissa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiologian laitos. Pro gradu.

**Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988.** Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta.

**Varto, J. 1992.** Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

**Vuorinen, J. 2000** (toim.) Arviointi ja kehityskeskustelu. Koko kuva oppijasta. Jyväskylä: PS-kustannus.

**Vuorinen, J. 2000.** Koti ja koulu keskustele – jatkoa vanhalle vai jotain uutta? Teoksessa Arviointi ja kehityskeskustelu. Koko kuva oppijasta. Vuorinen, J. (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus. 10–29.

**Värri, V-M. 2000.** Hyvä kasvat -kasvat hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: Tampere University Press. 3. painos.

**Weston, K. 1991.** Families We Choose –Lesbians, Gays, Kinship. New York: Columbia University Press

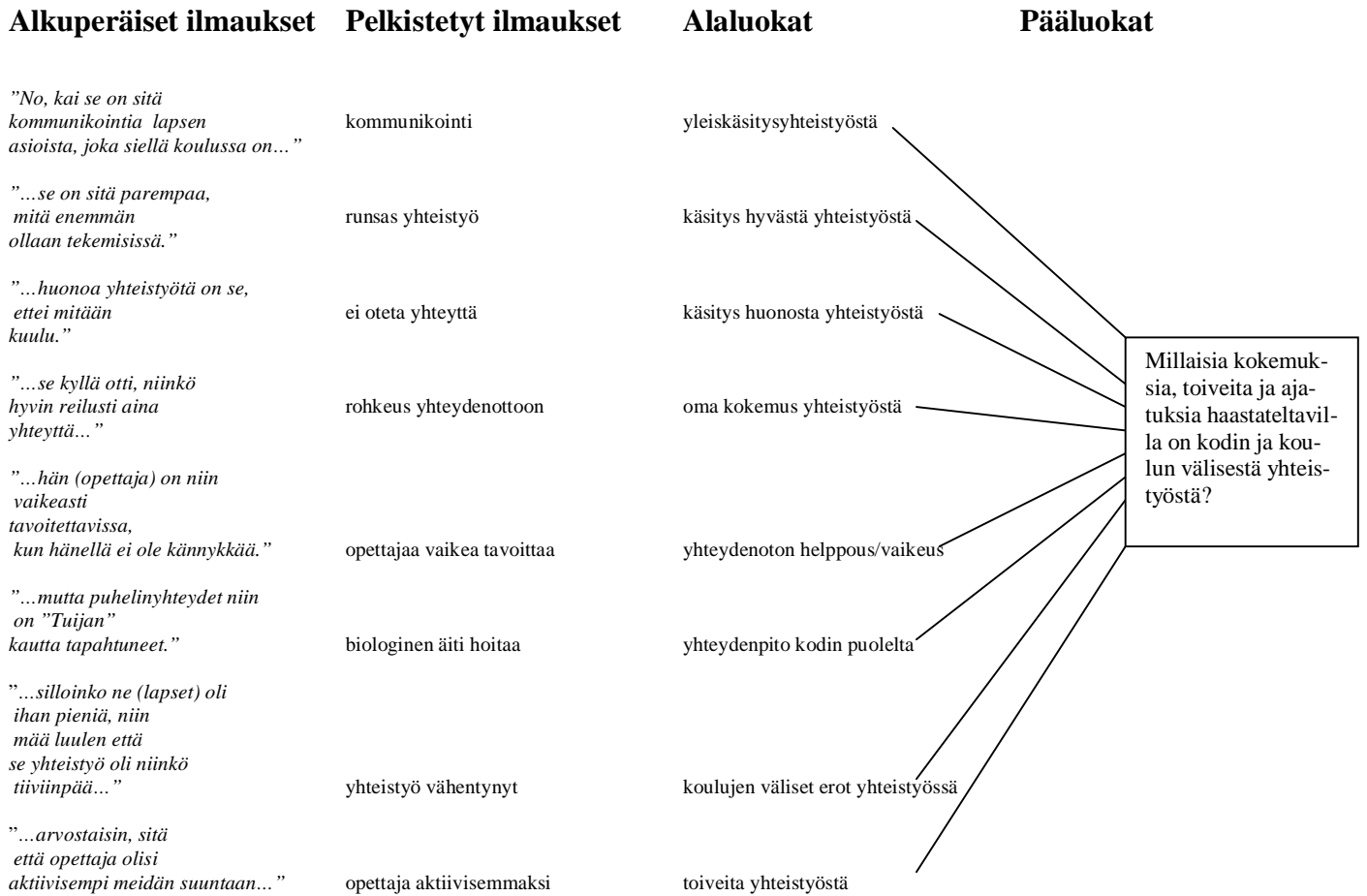
**Wikipedia 2008.** Hakusanalla ”homoseksuaalisuus”. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Homoseksuaalisuus> viitattu 23.6.2008

### **HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ**

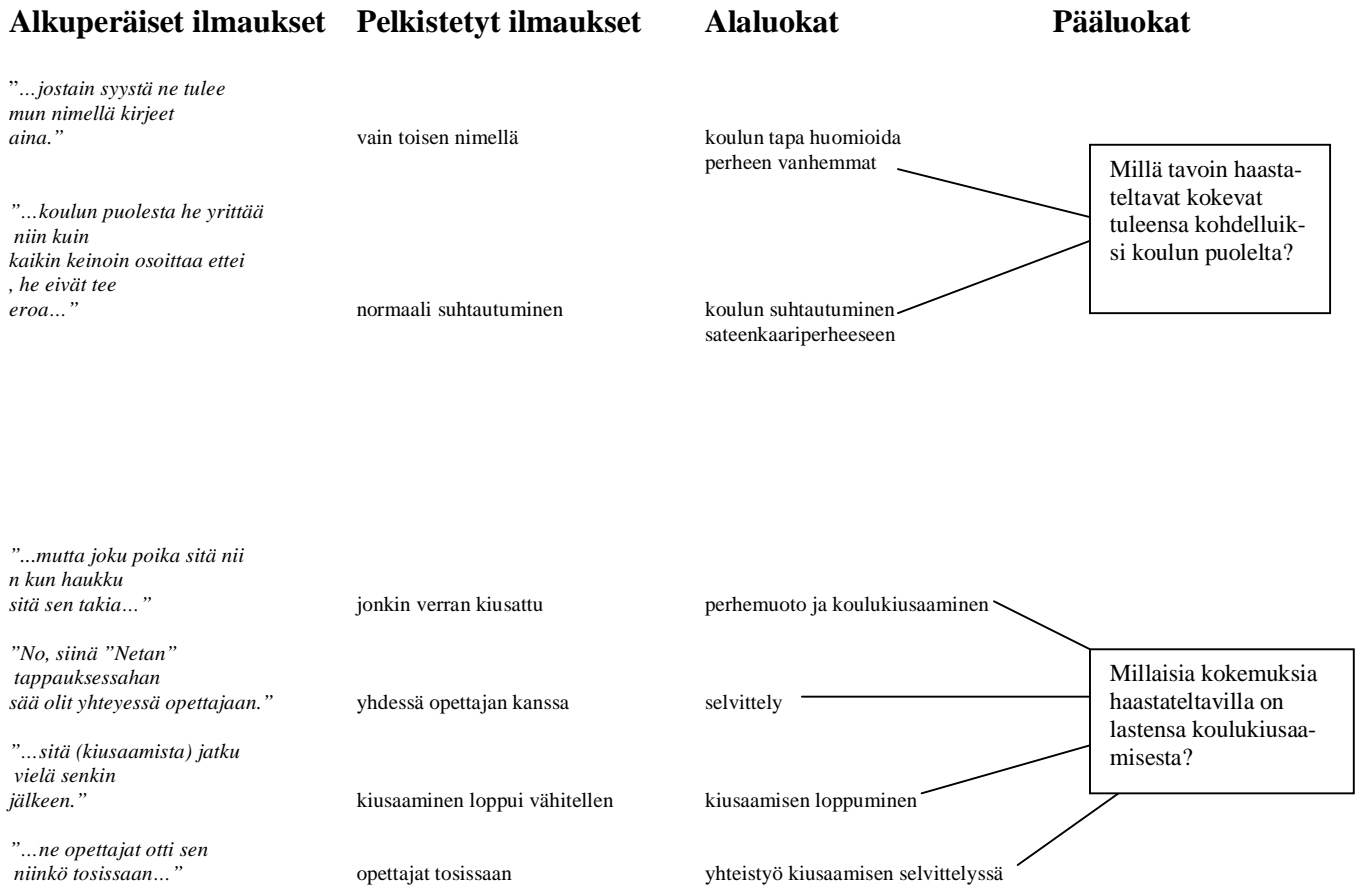
1. Mitä mielestänne tarkoittaa käsite ”kodin ja koulun välinen yhteistyö”?
2. Millaista mielestänne on hyvä yhteistyö?
3. Millaista mielestänne on huono yhteistyö?
4. Millaisia kokemuksia teillä itsellänne on kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä?
5. Millaisia eroja olette huomanneet opettajien ja koulujen välillä yhteistyön toteuttamisen kannalta?
6. Millaisia toiveita/odotuksia yhteistyöstä teillä on ollut?
7. Millaisena koette yhteydenottomahdollisuutenne opettajaan päin?
8. Koetteko, että koulu informoi teitä vanhempia tasapuolisesti?
9. Koetteko, että perhemuotonne olisi jollakin tavalla vaikuttanut kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön? Ts. koetteko että teitä kohdellaan samalla / erillä tavalla kuin heteroperheitä?
10. Tiedätkö, onko lapsianne kiusattu teidän seksuaalisen suuntautumisen vuoksi?
11. Millä tavalla kiusaamistilanteet selvitettiin?



## LIITE 2. 1.kuvio analyysivaiheen etenemisestä



Liite 3. 2. kuvio analyysivaiheen etenemisestä



Liite 4. 3.kuvio analyysivaiheen etenemisestä

**Päälukat**

